

באור בן שלמה

הוא באור על בנין יחזקאל

בו יתבארו הכתובים על דרך חדש בטוב טעם ודעת בעז"ה כאשר יביט המשכיל
בפנים אל נכון גם עוד כתובים בדברי זה הנביא אשר נעלם באורם עד כה מצא להם
המחבר באור נכון על דרך הפשט עד להפליא ודרך אמת.

זאת תורת הבית — על ראש ההר
כל גבלו סביב סביב—קדש קדשים
הנה זאת תורת הבית.

(יחזקאל מ"ג, י"ב).

נתבאר על ידי החתום בסוף ההקדמה.

בשנת ומקדשי ת"ר א'ו' לפ"ק.

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

ס"ט פטרבורג.

ברפוס א. צעדערבוים, וד"ר א. י. גאלדענבלום.

שנת תרל"ה לפ"ק.

БИУРЪ БЕНЪ ШЛОМО

т. е.

объясненіе сына Соломона.

Объясненіе плана ожидаемаго еврейми храма по Іезекіилю.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

1875.

הוֹמָהּ עַל הַחֹמֶה

הַחֹמֶה עַל הַחֹמֶה

Дозволено Цензурою. С.-Петербургъ, 29 Марта 1875 г.

ВАНІШІКІСІ
ВАНІКІСІ
ВАНІ

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

הַחֹמֶה עַל הַחֹמֶה

הַחֹמֶה עַל הַחֹמֶה

ОМОШІ ВІНОШІ

Л. С.

ВНОШІ ВІНОШІ

ВНОШІ ВІНОШІ

С. ПЕТЕРБУРГЪ

Типографія Цедербаума в Гольденбляума, Черныш. пер. д. № 2

זה רבות בשנים אשר הגני מכיר את כבוד הרב המופלג האמיתי מו"ה ישראל אליהו במוה"ר שלמה זלמן נ"י בעהמ"ח ספר הנפלא הלה אשר קראו "באור בן שלמה" ידוע הוא לי ללמדן מופלג אמיתי בגמ"ס, רדיו רב לו ביריעת לה"ק. איש אמוני יקר רוח ו"א באמת. וזה לא כבוד הראני את ספרו הנזכר לגילת לבני. ולרעתי ברבר הזה הגדיל לעשות. הפליא בעזה הגדיל תושיה, ראויין היו דבריו שיאמרו מפני הגאונים הקדמונים אלא שמקום הניתו לו להתגדר

ידדנו הרב המצוין בתורה והלכה ושלמות מו"ה ישראל אליהו ידענוהו כי הוא אחד מנקי הדעת שבעירנו אוהב תושיה ושוחה הכמה ומתהלך בתומו. וכה ראתה עיני כבאורו לבנין הבית הרשום בכתב אמת בספר יחזקאל לכל כליו ומדותיו כמה דברים נעימים ונכחים, כי על כן כצאת ספרו לאור ארצנו במחירו כיאות מול פני הרב היקר המחבר. — כ"ח אלול תרל"א מינסק. יקותיאל זיסל בהן רא פא פא אר ט.

וכון מאוד להתמנדבים בעם להחייק בידו בכל המצטרך להוציאו לאור על ידי הדפוס לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל ויגל יעקב ישמח ישראל ביריעת כל חלקי בנין בית אלהינו אשר נכון יהיה בראש ההרים במהרה בימינו בתקנתו כל הימים. דברי המדבר לכבוד התורה ולומדיה. יום ר' כ"ו ניסן תרכ"ו לפ"ק פה מינסק. —

בנו לעת קרובה ישועתנו לבוא וצדקתנו להגלות המצטרך להוציאו לאור על ידי הדפוס לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל ויגל יעקב ישמח ישראל ביריעת כל חלקי בנין בית אלהינו אשר נכון יהיה בראש ההרים במהרה בימינו בתקנתו כל הימים. דברי המדבר לכבוד התורה ולומדיה. יום ר' כ"ו ניסן תרכ"ו לפ"ק פה מינסק. —

אריה במוה"ר יעקב זל"ה מ"צ פ"ק הג"ל.

חזיתי איש מהיר במלאכת שמים, ברורו פי שנים. כבוד הרב המופלג השגן המפורסם בתורה ויראה מו"ה ישראל אליהו נ"י מק"ק מינסק. ובירי ספר, הנותן אמרו שפר. הוא חיבור נפלא להבין במקרא ושום שבל, את המקראות הסתומים וחתומים בספר יחזקאל בבנין העתיד שנוכה במהרה כימינו. הנה כל איש יר"א המחכה לקץ הפלאות יודה להרב המזכיר על פעלו זה אשר הפליא לעשות והגדיל תושיה, וכבר סמכו גאוני דורינו את ידיהם על החבור הנוכחי הזה ופרשו עליו מתורם ע"ב נקישא בשפולי גלבימיהו. לעזרר לב אח"י להשיגא פעלו, וכל התומך ידיו מאושר ויתברך בכרבה המושלשת. הכ"ד הבא עה"ת יום וא"ו עש"ק ז"ך כסליו שנת תרל"ג ע"מ פעטערבורג.

היום הראני כבוד המהבר הרב המופלג בתורה שיננא ירא ושלם ה"ה הרב מוה"ר ישראל אליהו נ"י. מק"ק מינסק. את ספרו הנחמד למבין במקרא. ומאד יעלוז לבני אם אוכה לראות הכפר היקר הזה כשיצא בעזרה לאור מכי"ת הדפוס. כי נתבארו בו כמה מקראות סתומים וחתומים. באר הושב. אשר הרווא אומר ברקאי לנוגה ברק פירושו החרש. ואנכי מכיר את הרב מוה"ר נ"י. בעזרי במינסק כי צניע ומעלי הוא הן בתורה הן ביראה. ואת צנועים הכמה כתיב, ויגעת ומצאת האמין אחו"ל. ע"כ לא יפלא בעיני הקרא כאשר נטה הרב המהבר נ"י בפירושו בכמה מקומות מפירוש הקדמונים ז"ל בבנין הבית, וכל המצפים ומיחלים לראות בבנין בית הבחירה שיכב"א. מצוה לבא עה"ת ולסייע להוציא חבור זה לאור וגם אנכי נתתי דמי קדימה א' ר"כ ובא עה"ת לכבוד התורה היום יום וא"ו עש"ק.

נאום יצחק בלאזער מ"ן פה פעטערבורג.

ז' תשרי שנת והארבת ימים לפ"ק. נאום שאול זעליג בהן חונה פ"ק דענאבורג.

מה נאד ישמח לבני לראות פרוש ובאור במקום אשר רבת עמלתי בו למצוא באור נכון ולא מצאתי בכל המפרשים אשר העמיקו בהענין הנכבד והגדול הזה. בנין בית אלהינו לעתיד אשר לבנינו ונפשינו יכליון לראותו במהרה, וידידי הרב המהבר אשר ידיו רב בתורה וחקמה הגדיל לעשות בפרושו זה. וכפי יקרת הענין בלבות שלומי ואמוני ישראל כן יקר פרושו ובאורו. ועלינו עם ה' אמרי התקום המתנחמים ומשיעשעים בדבריה ורעיוניה ומס ילילה. עלינו להודות להמבר על פעלו זה הרב ולישר הילו ובנפש חפצה הגני לקחת ספרו כשיצא לאור אי"ה ונתתי מחירו שלו ר"כ. יום ו' כ"ט אלול שנת תרל"א פה מינסק.

ידעתי מכבר את כבוד ירדני הרב הנכבד מופלג בתורה ומצויין ברעת מפליא עצה ומרבה חבונה. ומעורו אח לחכמה הנה, וכאשר עוררתו רוח מחרתו להוציא באור על כתובי בנין הבית בעתיד אשר במהרה יגלה, חראי נפשאי כי ידעתי כי ימצאו בו דברים יקרים מפנינים. שהם וישפה לא ישוו בו, וכל ההנהגה בדברים הנעימים יאורו עיניו בפשטי חבונות המקראות קרובים מאד אל מרכו האמת. וכאשר ירצה ה' פועל ידי הרב המהבר מוה"ר הנ"ל בספרו היקר באור בן שלמה אקבלו אי"ה בספ"י ובחבה רבה במחיר אשר יושת עליו, הבעה"ת יום ג' כ"ו אלול תרל"א פה מינסק. גרשון בהן.

נאו' ישכר דוב בער בא"מ ויהוה"ל במ"פ.

רנה שפתי לא אכלא מהשיב תורות אלף להרב הנכבד החכם המפורסם ברוח בינה ורוח עצה מופלג בתו"ר רב להושיע מו"ה אלהן קאהן נ"י. — בן ה' הנכבד מעיל צדקה יעמחו מעמח חלה מו"ה ע. גוריון נ"י, כי לולא המה ההאמצו בגללי לא יצאה מחשבתי לפועל. יהי נועם ה' עליהם והיו כגן רוח וכמוצא מים וכו' בכרכת מוקירם באהבת עולם ה ט ב א ר.

כפי דברי הנביא ידעוהו כולו באין נגרע דבר, — ואף כי בימי העולים מבבל המה אנשי כנה"ג ומתוכם כמה נביאים היה הכנין מצויר ומבואר לפניהם כמו שנוכח להלאה בפתח דבר, אבל מה שלא בנווהו בצורה זו, המעט שלא זכו כדברי המדרש הנזכר וכמו שנבאר עוד ביותר ביאור כמו שכתבתי וע"כ נהגו באמת הראשונים וכן האחרונים ז"ל לפרש הדברים אבל לא עלתה בידם, במחילת כבודם, כנראה לכל מעיין. **וְלֹא** אוכל לכהר תחת לשוני כי יפלא בעיני עם קדוש הלא רבינו הגר"א ז"ל מוילנא אור ישראל וקרשו, הוסיף לבאר בענין זה מעט חדשות וגם נעשה צויר לפי דברי קדשו, ומה האדם שיבוא אחריו את אשר כבר עשהו, אבל מלבד מה שמסופק אנכי במקום אחר מדבריו (ספק חוק כמעט קרוב לדואי) אם מפיו יצאו הדברים, והפרט יעיד על הכלל, עור ימצאו בביאורי בפנים מעטים נכונים לענ"ד במה שנתייטי מביאוריו, ולא הפצתי להאריך בזה, אף כי לא ראשון אנכי בדבר זה, כי גם מבני בניו ז"ל יצאו לפרש אחריו. **אמנם** דברים היקרים שיצאו מפי הגאון בעל תו"ט שהזכרנו בזה צריכין ביאור, כי אחרי שאמר שלא צורת הבית שנו צורת הבית שלישי, ובאמת רחוקים הבנינים והמדות אלה מאלה ורק בהיכל יש שהם שוים, וגם בו יבדלו בכמה פרטים, א"כ מה נובל לדעת ממסכת מדות יותר מאשר בלעדה, לדעתי הקלושה גא נובל לומר רק שמש' מדות הוצרכו לשנותה להודיע לנו הרברים שהניחם הנביא ולא דבר בהם מאומה, כי הרעת מרעת שהניח בזה מקום להקבלה שהיתה מבית ראשון, להתגדר בהם, הלא תראה שלא ביאר הנביא גובה הבנינים, גם לא ביאר מקום המזבח הפנימי והחיצון, ובלי ספק כל שלא ביאר מחוייבים אנהנו לעשות ע"פ המסור לדוד המלך ע"ה ביד ה' עליו השכיל, ואין לנו לשנות כי אם ע"פ הנביא, או בהמצא שום דרש שאין עיכוב בדבר או נובל לשנות, וכל זאת הקבלה ביארה לנו מקצת הלוג אשר רבו כמו רבו הרברים וגם כתובים אחדים הוציאה משומון. — **נהזור** לרשי וראשי דברינו כי בנין יחזקאל הוא בנין לעתיד ואנחנו מקוים לבנותו אחר התשובה לכל הקהל כדברי הנביא ואם נכלמו וגו', וכמאמר המדרש ראיה התה וכו' אלא וכו' ולמען זאת באה הנבואה ליחזקאל או שמאו ותלאה יהיה הרבר גמור ומתוקן בידיהם וידעו הדור שבכל עת שישבו ויזכו להבנין, וישמרו את תורת הבית מדברי זה הנביא בכל ההדשות הנדרשות להבנין, ואשר לא ניבא חדשות, יעשה ע"פ הקבלה המבוארת במס' מדות נזכר, ואם כן איפוא מה נעשה אם עינינו מכוסות, וכעורים נמשש הקירות האלה ואין אתנו יודע עד מה. — **ידעתי** מקומי; עפר אני תחת כפות רגלי הנאינים הקרושים אשר כל רו לא אנס להם, בכל זאת אינני חוסא בזה ולא נוגע בכבודם חלילה אם אומר דבר שהכל רואים שלא הספיקו המבארים לבאר זה הענין מהחל ועד כלה ואף מה שבארו, אינם דברים המתקבלים על לב שומעיהן, ואם כי אין אדם שיכול להעמיד על דעתו לומר דבר ברור וקבלו דעתי שכך קבלתי מרבותי ורבותי מרבותם עד פי הנביא, אבל זה נובל לדרוש מכל מבאר אשר המאמרים שהוא מבאר ימילו באורו באין לחץ, לא כן דברי המפרשים לפנינו בזה כל מאמר ומאמר מלא עמל ויגיעה רבה, ואם שנית בדברי אלה מקוצר רוחי, דברתי, והוא החום יכפר עון. — **והנה** אנכי התולעת ולא איש, אם כי יראתי מהשלימים ויראי אלהים פן יחשדוני למעיו, ומסיר מסוה הבושה והיראה לנגד הנהלים נהוי נפש בעדן גן אלהים, לבור לי דרך חדש, לא שערו מעולם, ולתת לי מהלכים בין העומדים האלה, ארכובתי דא לדא נקשן, בכל זאת אינני יכול להתעלם מחוות דעתי בענין זה, בראיתי אשר בתתי פני לדבר הזה, לא נהתי ולא שקטתי עפעפי לא אבוי תנומה, כנמולי עשה לי ה' ועזרני להוציא לאור ביאור לענין הנכבד הלזה וציורו, צללתי במים אדירים, ומצאתי

מרגלית לא שזפתה עין רואה, לא אהיה כמתפאר בעיניכם וכמהגדר במלאכתי זאת, כי ידעתי לא כי הוא, ולא בחכמתי כי נביונותי, יש בכני עירי אשר קמנם עבה ממתני ומה אתפאר? אך מלת אלהים זאת לי תחת יגיעי וכאב לבבי, כמאמר הנביא ישו אתה וגו' כל המתאבלים עליה, וכמאמר חז"ל "יגעת ומצאת תאמין". — **אקוה** דבר האמת יהיה עד לעצמו, אשר לא הטאתי ממנו בעו"ה; ואין ערוך בעיני ליקרת מציאה הלזו אשר הקרה ה' לפני כהיום, כי נעימה לי מאוד והיתה בפי כדבש למהוק. — **ובמה** אקדם לאלהים אמת ומה מרדי יקח, אם לא משלו אתן לו, להניש זו משאת כפי לפני בניו זרע קודש, קודש ישראל לה! למענם למענם, לא בצדקתי הביאני עד הלום, אך למען אודיע בשערי ירושלים ובני ציון היקרים, ולמדו בני יהודה, קסת מכתב הציור הלזו ויתפרש לפניהם כשמלה, וכי יתן העליון חנו עליהם, למען יהיו לשם ולתהלה בין הגוים בארץ ישמרו את צורתו ועשו אותם בדברי הנביא. — **יערב** עליכם שיח שפל אנשים, אסקופה הנדרסת, מנשק עפר רגליכם, הנשבר לאנחותיכם כל היום.

ישראל אליהו בן מו"ה שלמה זלמן ז"ל פלאטקין מגרי מינסק.

פתח דבר.

אחרי כי הביאור הזה אשר עזרני ה' להוציאו לאור הוא דרך חדש, לדעתי לא העיר בו אדם מעולם. נוסף על זה הענין מפאת צורתו קרוב לשנואה, כי כבד לתאר למעיין במלות, דבר הנראה לעינים, שיהיו רואים את הנשמע, ויעשה העתקה מחיש אל חוש בעליל, ואין ספק לדעתי שהנביא בעת הנבוא על הענין לדורו היה מצייר הענין לפניהם אל חוש הראות, כמו שהיה דבר ה' אליו, וכחוב לעיניהם (מ"ג, י"א) שנראין הדברים אשר צורה ה' לכתוב הציורה לעינים, לתאר בששר הבנין ומדותיו, לא כתיבת אופני הבנין לבר כי על זה היה די תחלת אמרו "הודע איתם וכתוב" אבל אמרו "לעיניהם" נבין בו, שיחקוק הבנין נצב לעין, כנוכח, ועוד והלא גם להנביא הראה הבנין נצב לעין אף כי להעם אין די באר במלות הרבוך לכד אם יחזיקו זה הענין ויבטוהו לא להראית לעין. —

ואם כך לדורו אף כי לכמוני היום, שנוסף על כל אלה הלשון שחבר בה הנביא לשוננו הקדש, לא נכרת עוד בהוצות, ועוד פניה ישונה מזוקן כי אין לה מהלכות בארצות החיים, והרבה מלות ושמות נעלמות מאתנו. וחלק גדול כהנדרפים לא נוכל לבוא עד תפליהם וגם מה שנאמר בהם או שיאמר עוד אינם כי אם השערות וספיקות אבל לא ברורים ושלמים מכל צד, אך פרצים פרצים, מכל עברים אין מספר. עד כי אין להחליט מפני זה, כמאמר הרגיל בדברי חז"ל: וכי בשביל שאנו מדמין וכו'. עוד אהרת הרד אני על דברי פן יחטא איש בהשערתי בעור לא אבאר לפניו באופן וסדר הנהוג והיאות, ואף כי סדר הנביא יש לו באמת טעם נכון לנבון. בכל זאת מצאנו סדר התורה בהפך, הנביא התחיל בהצירות ואחר בא אל הבית. והתירה התחילה כמשכן ואחר בארה החצר בין בצאתו בין בהקמתו ואם נעמיק בדברי הנביא נמצא אשר גם הוא לא באר ההצירות בתחלה כ"א להכרח דרך הלוכי ובואו עם האיש המראה אותו מחוץ לפניו, אשר על כן באמת ועקר עזב באמצע באור החצירות עד אשר נגד באור הבית ואז חזר על הראשונות לנמור באור החצירות וזה הדבר הביא מעט כססוכים בהענין להקוראים כי יש אשר לא ירגישו באיזה מן המקומות המה עומדים

אם בפנימי אם בחיצון. ומה גם כי מן המפרשים אשר לפני הראתי לדעת כי הדבר צריך חווק ועדות להסתלק מן הספק.

לתכלית זה מלאני לבי להשלים מלאכתי זאת, בביאור שלשה ענינים מספיקים לפתח למעין, לבלי יחטא מטטרת כוונתי בביאורי זה בפנים: ואלה הם: (א) **ציור מספיק**. לפי המדה מאמה עד מאה הכל לפי מתכונתה בלי עודף. ונרעון כדרך בעלי המדידה והכונים, למען יתואר הענין נצב לעין בלי

מחזות שוא, והתי האמת נטועה בלב באין משנה בראותו את הנשמע לפניו. —

(ב) **ביאור המלות**. הנעלמות הנמצאות בזה הענין כפי שהם מבוארים לדעתי למען דעת הדרך אשר הלכתי בה ואשר הכינותי לי בזה לישר הדורים אל נכון בעז"ה. — ובסופו „לוח עדות" למען חוק את דברי, והיה למשען לי למען הרחק לזות שפתים מכל דוברי עתק כקמן כנדול.

(ג) **ערך הבנין**. שלא ע"פ סדר הכתובים, למען ירוץ הקורא בו, והעמיד הבנין ממסד עד המפחות על מכונן, ובתוך זה הערות אחדות במספר, הדרושות ונאותות להענין.

ביאור המלות.

סָף . תֵּא . אֹלֶם . אֵל . אֵיל . אֵיתוֹן . אִמוֹת . לִשְׁכָּה . רִצְפָּה . עֹמֵת .
גֹּוִית . שְׁפִתִים . שְׂרִים . הַיֹּכֵל . קִיר . צִלְע . אֶצֶל . מִוֶּנֶח . גִּזְרָה . בְּנִיָּה . אֲתִיק .
שְׁחִיף . עֵץ . עֵב . עֵץ . עֹבִים . גִּרְתִּי הַגִּינָה . מַסְפֵּד הַבֵּית :

סָף. הוא שם נגזר מן פעל מגזרת הכפולים. שהמקור סָפַף ומשקלו „פִל" כמו „פִת מן „פחות". ובנטייתו יתחלף תנועת פ"א הפעל לחיריק ודגש אחריה. כמו מן „פִת" פתים, פתך, פתו. כן יאמר מן „סָף" ספים, ספך, ספו. והוראתו אחת עם „סוף" שהוא שם מגזרת נחי ע"ו. נמצא בכתובים ועל הרוב בלשון משנה. ולא ישתנה בו תנועת הפ"פ בנטייתו שיאמר תמיד סופו, סופם. שהוראתו, קצה דבר אחר. רק שהנח יאמר על כל דבר בקצהו. והכפול לא יאמר כי אם על קצה הבנין כפתח או בחלון. ומעם קריאת זה השם על שם שהוא סוף בנין כותל. ויהיה הסף, לא המזווה כ"א סוף הכותל. ועליו בסמוך ודבוק לו מעמידן המזוזות והדלתות ומצאנו ההתפעל מזה. „בחרתי הסתופף" וגו' „מדור" וגו' שזה הבנין שזה בנע"ו ובכפולים. כמו „התקומם, התרום" וביאורו „בחרתי הסתופף" לעמוד בסוף בנין הבית כפתח. „מדור" מלדור „באהלי רשע" במרום שבתם: ומצאנוהו משותף למזוזות הפתח או השער, וגם לכלי יקרה. כי בבנין שלמה נחשבה בין כלי הזהב. וההבדל ביניהם, שזה הסף שבפתח ושבשער נמצא תמיד בלשון זכר. סף אחר, והרבים ספים. וכמו „וינגעו אמות הספים". אבל הכלי הרבים בלשון נקבה ספות, ויש גם ספות. והיחידה בלא סימן נקבה כי היה הראוי ספה. וגם „כף" על משקל כזה ואין לה סימן נקבה והריבוי „כפות זהב שתיים עשרה" ויתכן שגם הכלי נקראת סף על שם שהוא כלי העומדת תמיד קרוב לסוף הבית. ואולי איננה מכובדה והעד שמקבלים בה הדם והוא כלי הרחיצה שרוחצין בתוכה הידים והרגלים. לפי מנהג ארצות הקדם, טרם בואם אל ההיכל. ושלמה עשה אותה מזהב אחרי שנעשה לקבלת הדם לכבוד השם. ושואין כסף נחשב בימיו, עשה כל כלי תשמישיו זהב, לעושר וכבוד:

תָּא . גם הוא שם נגזר מפעל מגזרת נחי ל"ה ומקורו ת א ה כמו שפירש"י (במדבר ל"ד) „על תתאו לכם" וגו'. משקלו פ ע כמו „קו" „צו"—ולא תשתנה בנסיתו תנועת הפ"פ. והריבוי בשני המינים תאים. תאות. ענין הוראתו חדר היוצא מנכול הבנין שהוא נסמך עליו. כי כן הוראת הנזרה הזאת בפעל היא משיכה לקצוי ארץ להרחבת הנבול. וזה ענין „תאות גבעות עולם" (בראשית מ"ט). גם כן שם מזו הנזרה, ע"מ „עגוה" ובא החטף באות הנרון, כדיון. ותשמיש החרד הזה להרחיב מושבו בכל אות נפשו למשרתיו ולשומריו ועבדיו בקצוי ההיכל סביב:

אֱלֹם . הוא שם יסודי לא נגזר לפי הנראה מפעל. משקלו מן השלמים פועל כמו „סולם, עוגב. שורק שאחריו קמץ ולא ישתנה בנסיותיו לעולם. כי נאמר אולמי אולמו אולמך, וכן כולם. ענין הוראתו כפי אשר נמצא במקרא הוא בית טפל להיכל, ובנינו שתי קירות יוצאות ודבוקות לפני הבית העקרי. על תואר אכסדרה שפניו הוא הצד הפתוח אל כל הבא אליו הוא פרוץ כולו ואחוריו הוא הצד הסמך אל העיקר הוא סתום בבנין העיקרי ההוא הנכבד ממנו. ועל כן לא נמצא במקרא כי אם בשם „לוי" אולם הבית, אולם הכסא, אולם המשפט, אולם השער. ואין הביאור שבו הכסא, שבו המשפט. רק ביאורם הוא שלפני היכל הכסא. אולם שלפני בית המשפט, וכן אולם העמודים האולם שלפני בית העמודים כמבואר שם בכתוב ואולם על פניהם. ואותם הבנינים שהאולם על פניהם הם הנכבדים במעלה ממנו, ותשמישו לתקן עצמו טרם בואו לפני ארון הבית ההוא, וכן אולם השער הוא טפל להשער ונספח לו כי אחוריו דבוקים להשער ופניו פתוחים. ופרוץ אל הבא להשער דרך האולם, ותשמישו להכין בה המנחה כמו שתמצא בזה כי יכינו הקרבן, באולם השער הפנימי ובלשכותיו ואלמיו:

אָלֶם . גם הוא שם יסודי לא נגזר מפעל, משקלו מן השלמים, פעל כמו „ספר, חלב, אפר". מבעלי החמש והשש נקודות, אשר נטיותיהם על כמה אופנים. יש שיתחלף תנועת הפ"א פעל, ויש שיתקיים כמו חמת, חמת מים (בראשית כ"א, י"ד, ט"ו) ודגש הלמ"פ אלמות אלמיו. כן תמצא מן עצב, עצבי, עצביהם, וכן מן חמת חמתיו או חמתותיו. אף כי לא נמצא, והוראה גם כן „בית". ואולם יותר נכבד מאולם ולא טפל כמוהו והוא בנין ליושבי השער ולבאים בו להנפש שמה. ולהכנה ג"כ מצדי השער לימין ולשמאל. ובוה ביארתי בתהלים (נ"ה, ב') פסוק „האומנם אלם צדק תדברון" וגו' שלפי ביאור המפרשים אין להבינו לא בשם התואר שהיה לו לכתוב „אלם" ולא בשם המקרה שכבד הקשור למלות, צדק תדברון, כמוכּוּן. אבל לדעתי שהוא שם לבית יאמר „האומנם" כמו היאומן, וכן „האומנם לא אוכל כבדך" ביאורו היאומן שלא אוכל כבדך. „אלם צדק תדברון". הבית אשר בו צדק תדברון „מישרים תשפטו" וגו'. ואשר בו תשפטו, בני אדם משפטי מישרים. בו בבית „אף בלב עולות" כמו עולות תפעלון. היאומן כזה? על דרך „מקום המשפט שמה הרשע". וכן „יונת אלם רחוקים" (שם נ"ה, א') הוא כלי שיר שלקחו תבניתה מבית אורחים רחוקים שגרו בארצם, ושרו בה בבית הועד שלהם. ואחר שמהם למדו לעשות כתבניתה נקראת על שם „יונת אלם רחוקים" כמו „על הנתיב" על שם שלקחהו מנת:

אֵיל, **אֵיל** . הם שמות נגזרים משם איל. שהוא שם המקרה לכח תקף וחזק ונקראו גם עצי היער בשם זה „אלה, אילים". ונקרא גם הזכר מן הרחלים, איל, והכל על שם חזקם ותוקפם מגזרת נחי ע"ו ומשקלם פל, פיל. ולא ישתנה הראשון בנסיתו, והשני ישתנה, בכסמיכות, ובכינוי, וברבים, לצירי, ואז ההבדל ביניהם שהראשון בלי יו"ד כמו בנפרד שלו והשני ביו"ד מלא תמורת העי"ן פעל, כמו בנפרד שלו. ורק שבנפרד שלו העי"ן פעל נראה ובכסמיכות הוא נסתר, ועל כן הזכר מן

הרחלים הוא חמיד מלא יו"ד העי"ן פעל. וזוה תבין, שביאור, רבו לה' בני אלים" איננו מבואר, תנו לו קרבנות מבני אלים, כי אז היה ראוי להיות אלים מלא, אבל אחרי שמצאנוהו חסר ביאורו, הבו" הוסינו עצמיכם בני הקיפים והחוקים כדרש הו"ל מגילה י"ו ע"ב. ר"ה ל"ב ע"א, "לה" לקראת ה'. או שנבאר הבו תנו, ונמשך למה שמבאר אחר כך, הבו לה' כבוד ועו" כי בן דרך המליץ להתחיל מאמר ולא להשלימו, ואח"כ חוזר במאמר שלם עבור מה שלא השלים כמו, "עד מתי רשעים" וגו', "עד מתי" וגו' "יעלוזו". הוראתם בבנין הוא הקיד שנעשה בין חלון לחלון ובין חלון לפתח עב וחוק וכן בויות שהם עיקר והווק הבנין, וההבור שביניהם עושים החומה דקה, ונקראו אלה ג"כ ספים כמו שאמרנו שבין חלון לחלון ובפתח ניכר הפסק וסוף הבנין וע"כ הירגם הארמו על ספים אילותא וא"כ אל, איל, הם הקירות החלקים העבים והחוקים שבהם: **אִיתוּן**. שם התאר נגזר מפעל אתה מנר"ה משקלו פיעון. ולא כמו, "חיצון קיצו"ן" שמשקלם פילון. שהם מנחי ע"ו והיו"ד שאחר הפ"א פעל בהם תמורת הוא"ו ע"פ. אבל זה הוא מגל"ה שהסר הה"א למד פעל, והיו"ד אשר אחר חיר"ק הפ"פ הוא במקום קמ"ץ שהיה ראוי לבוא ע"מ פעון כמו רצון כמ"ש ונתחלף בחיריק גדול וכן המצא בהיפך, שיבוא בנחי ע"ו ע"כ פעון כמו, "ששון" שהוא מנחי ע"ו מקורו שוש. והיה ראוי לבוא שישון שהיו"ד מהחיר"ק ישרים הוא"ו ע"פ. ובא הקמ"ץ תמורתו להשלים הע"פ, וכל זה מטעם שכל התנועות מושבות אות ומשלימות החסר, ובגדון זה שלפנינו יכול להיות שמפני כן הכתיב בלי יו"ד אחר הפ"פ להברילו ממשקל פילון מנחי ע"ו. וזה מגל"ה כמ"ש. הוראתו שער הכניסה כי אחרי שהבנין לשער הזה רחב כ"ה אמה מהתחלתו לחוץ עד בוא להצר יש בו אם כן שני שערים פתח נגד פתח כמו שמבואר בכתוב והפתח של חוץ נקרא פני השער האיתון שהוא הראשון לבוא בו, והפתח שלפנים להצר נקרא פני השער, (שלפני אולם השער) הפנימי ונכון מאוד מה שלא אמר עליו החיצון להברילו מבחינת החיצון ופנימי שנאמר על שני השערים של

הצר התחתון והצר העליון. והבן: **אִתּוּמֹת**. שם התאר נגזר מפעל מקורו אט"ס פ"פ אלף וכפי הנראה אין הפעל הזה מנחי פ"א כ"א יבוא בעתיד על הרך אותן שפ"פ אות הנרון משקלו פעולה מהשלימים, הוראתו סתימה בעד ההלל. ובפנים ביאורו הכוונה, ופה אוסיף לתת טעם למה שלא אמר בזה, "שקופות אטומות" כנוכר בבנין שלמה. שלא יתכן להעלות על הדעת שלא היו שקופות, אבל לרעתי הוא מפני שהראוהו הבנין כמוכן להשתמש בו, ואמנם לא משתמשין בו בפועל ועל כן הראוהו דחלונות דלתותיהן סגורות על פניהן, כמו היכל אשר הלך האדון למרחוק ואין האיש בכחה:

לְשִׁבָּה. שם העצם, ולרעתי עיקרו נשבה, וכן נמצא זה השם נחמה (י"ב מ"ב. י"ג ד') ונגזר מפעל מחסרי פ"א נו"ן מקורו נשך ונא בלמ"ד תחת הנ"ן. שהן מהחלפות כירוע, וגם בשניהם אם הם פ"פ הם חסרי פ"א וכמו מן נפל, בעתיד "אפול, תפול, יפול" בן מן "לקוח, אקח, תקח, יקח" משקלו פעלה כמו בשלימים אשר נמיותו במשקל פעל שהוא זכר וזה כה"א סימן נקבה. כמו כבש כבשה, שהזכר כמשקל פעל והנקבה במשקל פעלה, כן מן נשך הנקבה נשכה, וכמו מן שבה, זבת, כבש, נאמר בכינוי, שבתו, שבהה. זבחה וזבחה. כבשו, כבשה. ומן שפחה, כבשה, נאמר שפחתו, כבשתו, כן מן, לשכה, נשכה, לשכתו. לשכתה, לשכתך, נשכתו, וכו'. ובאים רבים בנפרד על הרך משקל פעלה שהריבוי פעלות. ככה נאמר שפחות, שפחות, כבשות, לשכות, נשכות. הוראתו כמו הוראת הפעל שנגזר ממנו, שענין נשכה הוא שמפריד חלק מהגשור ומכניסו בתוך פיו כן הנשמות נותנים בתוכן כסף

או כלים. או תבואה לאוצר והוא כמו שנושכים אלה הדברים ממקומות שהיו לשם בתחילה והכניסום להוכם והם בתים לאוצרות כמו שתראה מבואר כ"ז בנחמיה שם. וזה נ"ב ביאור הכתוב „נשך כסף נשך אוכל". כמו שהיה אוטר. אוסף כסף, אוסף אוכל, ונקראת זו הצבירה והקביצה נשיכה מפני שהיא לקיחה לכהה שהלוקחה לא נתן עבורה מאומה, להנותן אותה לו. ודומה לנשך יימחסר, את הנשוך ולא נתן לו תמורה למלאות במקום מה שנחסר מרעהו. ויתכן אשר גם השם „נשכה". לא הונח בתחילה רק לאוצרות הצבור שכאה התבואה בהן או יתר הדברים לא כמחיר. אך, בנדבת לב העם ובמצות השם. כמו התרומות, והמעשרות, והשקלים, ולא הותר לקחת מהן או להמיר עמדת בשום תמורה כי קודש הם:

רִצְפָה. גם זה שם העצם ונגזר מפעל. מקורו רצף מגזרת השלימים משקלו כמו זה הקודם לו. ונטייתו כמורו, רצפת, רצפתו, הוראתו, היא קרקע מחופה באבנים אחת אל אחת קבועים למהלך שוה. ואולי הפעל שלו הוא מן המתהפכים שרגיל בלשון המשנה להאמר לשון „צירוף" על חבור דבר אחד לזולתו והיו לאחדים, ורצוף כמו צרף. ונמצא זה השם גם על נחלת לוחשת, ושם הצדד המורת שי"ן שהן מתחלפות ורצפה כמו „רשפה" והזכר „רשף" שהוא מן המתהפכים מלשון שרפה ונטייתיהם שוות „רשפי אש" (שיר ה' וא"ו) רצפת, רצפתו. ונקרא מתיך הכסף והנהושת צורף כמו שורף, כי הוא ישרוף הסנים מתוך המתכות ויצא לו הכלי ממנו. והגאון בעל „מנחת שי" הביא שההבדל ביניהן, שהנחלת רצפה ברגש קל בפ"א, והנוכר בזה, הפ"א רפה תמיד:

עומת. מלת היחס, נרדפת עם „מול, נוכח, נגד, לקראת" וההבדל ביניהן ולזו המלה, לדעתי, שהנה מיחסות המקום בין שני דברים מרוחקים יעמדו או ילכו פנים אל פנים, וזו מיחסת שנים, לא פנים אל פנים, כי אם תואמים חד את יד אחר, ופניהם יסבו בלכתן אל דרך אחת, והוא מלשון „עמית" שהוא לא מוכרע, אם מנל"ה ומשקלו פעיה, אם משלימים ומשקלו, פעיל. כי מקורו עמת ולזה דעתי נוטה. הוראתו איש המשתווה ודבוק עמו דרך ומטרה אחת לשניהם:

נְזִיטָה. שם התואר נגזר מפעל, מקורו גזוז מגזרת הכפולים. והיה ראוי להיות דג"ש בזי"ן שהוא הלמ"ד פעל אך הקמ"ץ בפ"א פעל משלים הכפול. משקלו פלית, נטייתו כמו משקל פעיה, שלא ישתנה תנועת הפ"פ והי"ת נוספים לסימן השם. הוראתו, אבנים שנקצצו ונגזזו מרוכביהם והתחתים שעליהם, ושוה פניהם, והם חלקים מכל צדיהם וזה כמו, הגוה בצאן להעביר מותר השער מהן:

שְׁפָתִים. שם העצם בתמונת רבוי הזוגי, ולא נמצא כמורו כי אם בתהלים (פ"ח, י"ד). ולא נמצא ריבוי כמורו בסמיכות אכל נוכל לבניות, „שפתי, שפתיו, שפתי, שפתיך", וכן השאר. והראוי היה שפתיים ובא הדגש אחר הפתח להשלים הקמ"ץ. וכפי הנראה נגזר זה השם מנל"ה, משקלו פעיה כי הה"א הוא סימן הנקבה ותשתנה בסמיכות לתי"ו רפוייה „שנת, שפת", ופ"פ בשו"א. הוראת זה שבתהלים הוא גבולות הארצות, שיאמר לכל המלכים שהיו מתחוקים למלחמה נגד ישראל. „אם תשכבון בין שפתיים" בין הגבולים לשמור ארצכם מלחת יוצא ובא, שוא שקד שומר, כנפי יונה נחפה" בשלל הכסף שלכם ונחפה עתיד בלשון נקבה שהיא עתידה להיות חפוייה כנפיה בכסף וירקק חרוץ. וזה שלפנינו אין לנו לבאר יותר כ"א בתרגום הארמי, וכן מובן, כי הם כלים מוכנים לתשמיש העולה אחר השחיטה, והיא ההפשטה. ועיין מה שאמרתי בפנים על זה: וקרוב בעיני מאוד לאמר כי גם פה הם עמודים לא גבוהים שעמדו בהאלמות משני הצדדים ונקראו שפתיים כי כאלה נעשים תמיד לסימן גבולות

ובמשנה נקראו בשם ננסים והם היו טופח אחד עבים, ועמדו רחוק מכותלי האלמות שני טפחים שלא ללכלך הכתלים בשעת הפשטה ובהם נתמעט ע"כ רוחב האלמות חצי אמה מזה וחצי אמה מזה, ונשאר רחבן רק חמש אמות: ומעם רבוי הזוני בהם כי הם בין שתי שפות הגבול מזה ומזה:

שָׁרִים. בש"ן ימנית, שם התואר נגזר מפעל מנע"ו מקורו שור. משקלו פל. הוראתו כל המבארים אומרים שהוא שם המשוררים והארמי לא תרגם כ"א, לשכת ליואי" ולא ביאר המלה כי אם הכוונה כי הם המשוררים. ולפי מה שביארתי ממסכת מדות תשמיש הלשכות וכן נראה מפרש בנחמיה כמ"ש למעלה. שהם אוצרות לכל הצטרכות הבית, ככליו, ובגדיו, והמנחות, והסתות, והשמנים והמעשרות, והתרומות והקרבנות, נראה לי לבאר שם זה מלשון הבטה. כמו "ותכט עיני בשורי" (תהלים צ"ב, י"ב) והמה שונאיו המביטים לראות ברעתו, נמצא לזו ההוראה לרעה, במשקל פול, פולל, כפול הלמ"ד פעל כמו העבר בפיקד מנורת נחי ע"ו. ולטובה בואו על משקל, פל, כבעל השיר ששניהם מנורת נחי ע"ו, והנקבה מזה שרה בעבר מלעיל ובינוני פועל מלרע שרה וכמו מבעלי השיר יאמר שרים ושרות ככה מבעלי ההבטה יאמר שרים ושרות, וענינם המביטים על כל צרכי הבית למלאות כל מחסוריו, ובוה ביארתי המקרא ירמיה (ה"א, י"ד) "עלו בשרותיה ושחתו, וכן יחזקאל (כ"ז, כ"ה) "אניות תרשיש, שרותיך מערבך" שהם המביטים על כל צרכי הכרם או על כל צרכי המדינה, ויתכן עיד שהיו בתוך הכרמים מקומות רמים להביט מהם ברחוק לשמירת הכרם. וכן לשמירת המדינה בים אניות נבוהות ורמות, להיות הצופה עומד ומוהיר להכנה לקראת אויב טרם יקרב ויחזק עליהן וכן נמצא זה השם על חומה, בנות צעדה עלי שור" שהיא חומה גבוהה מוכנת לצופים למרחוק כנ"ל. ולדעתי הוא גם כן שם המדבר שור" כי שם נראה המלאך להגיד וקראת אותו המקום על שם הראיה, באר לחי ראי" וקראו גם המדבר על שם זו הראיה "שור" וזה מה שאמר פה "לשכות שרים" שהיו לתשמישי הבית להפקידים הממונים לכל ההצטרכות המביטים בעינא פקחא על כל הנדרש כמו שביארתי בפתח דברי תשמישי הלשכות על פי מסכת מדות:

היכל. שם יסודי לא נגזר מפעל, משקלו פעל ולא ישתנה תנועות הפפ"ע אף בסמיכות, וכינוי, ורבים, כמו היכלי, היכליהם" מפני היו"ד שאחר הציר"י, אבל יתר חביריו שבוה המשקל בלא יו"ד אחרי צירי הפ"פ ישתנו בכינוי ובסמיכות ע"ד משקל, פעל" ויש מן המדקדקים שהכניסו גם "אילמיו", "כילפות", שהיה משקלם בנפרד אילם, בקמ"ץ אחר הציר"י, אבל העתי כמו שכתבתי על מלת "אלם" שהנפרד מהם מבעלי השש ויש שלא ישתנה בהם הפ"פ בסמיכות ויתכן שיש לו זה הדין גם בכינוי וברבוי. אבל לדעתם יקשה, מדוע לא ישתנה אף בלא יו"ד אחר הציר"י? ואחרי שאנוכי מצאתי הראשון בנפרד והם לא מצאוהו עליהם להביא ראיה, ועל השני לא אוכל להכריע. הוראת זה השם ידוע כי הוא עיקר הפרקלין, אשר לו פתוחים יתר חררי הבנין ונבנה תמיד על תבנית מפואר כדרך השרים שמשחמשין בו:

קיר. שם יסודי לא נגזר מפעל לפי הנראה, כי הפעל "קרתי ושתיתי" איננו מתחם לזה. משקלו פיל מנע"ו. הוראתו ידוע שהוא כותל בית, ואיננו משתנה לא בסמיכות, ולא בכינוי, ולא ברבים "קיר, קירות, קירותיו":

צֶלַע. שם העצם נגזר מפעל מהשלימים, מקורו צלע, משקלו פעל, ומפני שהלמ"ד פעל אות גרונית, העי"ן פעל בפת"ח בסמיכות שוה לנפרד, ובריבוי על משקל "פעל" ובכינוי הפ"פ בפת"ח, כמו "מלכו". הוראתו פה, חדר מן הצד להיכל, כי כן הוראתו תמיד מקום הצדדי לכל דבר:

אֲצִיל. שם העצם נגזר מפעל, מקורו אצל, משקלו פעיל, שוה בנפרד ובסמיכות. ולא ישתנה בכינוי וברבים, "אצילי, אציליו". הוראתו מרומם מזולתו שלמטה ממנו, וכן הפעל שלו הוראתו הרמה והפרשה ראש חלק אחר מכלל דבר מה, ונקרא ראש הדר ונבחרותו, אצל, כי כל מועל הר מרומם ומופרש ממורד שתחתיו, ונקראו הזקנים והראשים בשם "אצילים" שהם המתנשאים ומופרשים מיתר המון העם ואמר פה אצילה מלעיל כי הה"א בסוף תמורת למ"ד בתחילה, וכמו שהיה אומר לאציל, אל הראש היה שש אמות גובהו מהרצפה הפנימית ועיין בפנים:

הוּסְפָה. ביאור לראש פסוק הלוח נראה לי יותר נכון שהוא אומר שראה לבית גובה מתחתיו שעומד על יסוד גבוה שלא כדרך כל היסודות ומבאר בחצי הפסוק השני "מוסרות הצלעות שש אמות" מן הרצפה אל ראש הדר.

מוֹנֵחַ. שם התואר נגזר מפעל מקורו נוה מנחי ע"ו והוא הבינוני פעול מבנין הפעיל ונטייתו כמוהו, הוראתו חלק אחר מהכלל מובדל מהכלל, במה שלא נעשה בו המעשה שנעשה בהכלל, ועיין בפנים ביאורו פה:

גִּזְרָה. שם התואר נגזר מפעל. מקורו נזר מהשלימים, משקלו פעלה הוראתו הוא הפך הבנין, כמו "ארץ גזרה" מתורגם בארמי "ארעא דלא יתבא" וכן "אמרתיו נגזרתי מגזר עיניך" הוא מהמתהפכים כמו "נגזרתי" וביאורו, השלכתי אל ארץ גזרה נפרדת מהישוב. וכן "נגזר מארץ החיים" כי היושב במדבר וערבה חוץ לישוב נפרד הוא ומובדל מבני החיים מהישוב. ופה נכון יותר זה השם, כמו שבארתי בפנים שהוא החלק שמפריד בין הבנינים וגזורים לגזורים. ואולי גם המדבר והערבה נקראת ארץ גזרה כנ"ל, מפני שהיא גזורת היישוב לכמה חלקים שאם לא היה המקום ההוא ריק מבנין, היתה כל הארץ כאחת:

בְּנִיָּה. שם התואר נגזר מפעל, מקורו בנה מנל"ה, נטייתו ע"ד משקל פעלה, וכן "בכיה, שביה" כי היו"ד תמורת הה"א ל"פ, והה"א בסוף לסימן נקבה, הוראתו ידוע שהוא מקום הבנוי יהיה מה שהוא אם בית דירה אם בית אוצר, ויתכן לדבר גם על מקרה פעולת הבנין בשם זה:

אֲתִיק. שם יסודי משקלו פעיל משלימים ודניש העי"ן פעל. ונטייתו כמוהו הוראתו זוית הבנין וקרנו מהחוץ כמו שתרגם הארמי, ועיין ביאורי בפנים, וכן יאמר על זוית וקרן המקום אף לא בנוי:

שְׂחִיף. בהרבה ספרים בשי"ן ימנית, והנאון בעל "מנחת שי" הכריע מהמסרה שהיא שי"ן שמאלית ודעתי שבהוראתו אין הפרש גדול כי כן נמצאים במקרא מתחלפים משי"ן ימנית לשמאלית והוראתם נרדפת כמו "פושו, עושו" יש בימנית ויש בשמאלית, שהוראתם כמעט אחת עם פשה עשה מנל"ה. משקלו פעיל או פעיל שנטייתו שוה ואף שלא נמצא נוכל לבנותו ונראה לי שהוא מן המתהפכים שנמצא פעל בהוראתו "ויפשהני" אבל אין הכרח כי נוכל לאמר שהם שני פעלים נרדפים לכוננה אחת והנה בשי"ן ימנית נמצא שם החולי "שחפת" ע"מ פעלת ובשי"ן שמאלית נמצא "מטר סוהף" בסמ"ך, נסחף אבירך" בסמ"ך שהיא כשי"ן שמאלית. ואומר אני שהוא שם התואר נגזר מפעל מקורו, שחף או סחף והוראתו להפריד דבר המחובר ועב לעשותו חלקים דקים ונפרדים כרותות זה מזה (גיוענטע האלץ) וכן תרגם הארמי "נסרין דארא" שהן הנקראים בלע"ו (טארציצעס) כי נסרים הם הכרותים במשור כי משור בשי"ן שמאלית והוא הנקרא בלע"ו (זענ) וגם המחלה "שחפת" נקראת כן על שם שהיא מפרדת, שמנו ובריאותו של האדם שהיה עב ובריא ועשתו דק כמו שלא נשאר ממנו רק חלק ומותר אין. וכן "מטר סוהף" ביאורו, כורת ומפריד התבואה ממקום חבורה

ואין להם ממנו, היפך טבעו שהוא בא להצמיח הלחם, וכן „מדוע נסחף אבירך“ ביאורו נפרדו ממקומם ונכרתו ואינם. ויתכן, שגם „חשף ה'“ וגו' הוא נ"ב נדרף להוראה זאת שהעביר מעליה חלק המסתירה ונגלית מובדלת מורועות הטבע ונכרת לכל כי יד ה' היא, וכן „מחשוף הלבן“ הוא שנשאר מופרד מן הקליפה שהעבירה ממנו. וכן „השיפי עוים“ הוראתו, עדרות קמנות מובדלות ומופרדות אהת מוולתה:

עב. שם התואר נגזר מפעל ויש מקורו עוב מנע"ו, ויש מקורו עבה מנל"ה. הראשון משקלו פל והשני משקלו פע. זה שמשקלו, פל, הוראתו מכסה וזה שמשקלו, פע, הוראתו היפך הדק והקלוש, „איכה יעוב באפו“ הוא מנע"ו ביאורו כסה באפלה את בת ציון. „שמנת עבית כשית“ הוא מנל"ה שנעשה שמן ועב, וככה „העובים“ על משקל מולים רבים מנחי ע"ו. הוראתם מכסים ע"פ האולם ומכוון לביאור הו"ל, עין רש"י וביאורי בפנים. ויתכן שהוראתם גרופת, כי כל שהוא עב ביותר הוא מכסה מכעד זולתו יותר מפני עוביו, ויחיה א"כ „עב עץ“ היפך „שחף עץ“ שאותו הוא דק וזה הוא עב כי היה הכסוי עץ בהאולם עב יותר מהכסוי שבחובל, והסימן להכיר בין משקל פל למשקל פע מבואר מהמדקדקים שהראשון לא ישתנה בסמיכות והשני ישתנה כמו „עבי נבו“.

גדרת הגינה. פמיכות הרכבה שהעצם המתואר נסמך על מקרה המתארת ושתי המלות הן שם תואר לעצם, וזה שבא ה"א הידיעה על הנסמך כמו שכתוב „הגדרת הגינה“ שלפי הדין לעולם הח"א בסומך הטעם הנכון מפני שזה הנסמך הוא סומך על „כפני“ שלפניו ועל כן יש לו דין סומך לבוא בה"א הידיעה ומלת „גדרת“ הוא שם נגזר מפעל מקורו גדר מהשלימים ונסמך על מלת „הגינה“ שהוא שם המקרה נגזר מפעל בתוספות ה"א בתחילה לסימן השם מקורו גנן מגזרת הכפולים ובא הנה תמורת הדגש בלמ"פ, משקלו הפילה, ונטיותיו כמו משקל „המלה“ מגזרת הכפולים או „הפוגה“ מגזרת נחי ע"ו, ובסמיכות „הפוגת, הגינת“ כי הח"א בסופו לסימן נקבה ותשתנה בסמיכות לתי"ו רפויה, ובריבוי „הפוגות הגינות“ ובכינוי „הפוגתי, הגינתי“ וכן „הפוגותיו, הגינותיו“. הוראתו, גדר קטן לדגן כפני הנפולים מהרר אל העמק, לא כגדר סתמי שהוא לגזור להבדיל חלק המוגדר משאר הארץ וזה אינו להבדיל החלקים כי אם לשמירה מפילה כמבואר בפנים ובפחה דברי. ורבים מהמבארים הסכימו לבארו מלשון „הגון“ הנמצא בדברי הו"ל והוראתו חשוב, שהגדר היה נאה וחשוב ולפי זה משקלו „פעילה“ מגזרת השלימים מקורו „הגון“ והח"א שרשית. והנראה לדעתי כתבתי והבוחר יבחר. — והטעם שאמרת על ה"א הידיעה של „הגדרת הגינה“ קה לך קורא נעים כי הוא כלל יקר לא זכרוהו המדקדקים לדעתי. אך באו לישב כאלה בדוחק ולפי דברי הוא נכון מאוד כי כל נסמך שהוא סומך גם כן על שם שלפניו יבוא בה"א הידיעה כדן סומך וכן „ועץ הדעת טוב ורע“ שמלת הדעת נסמך לטוב ורע והיה ראוי לבוא „דעת הטוב ורע“. וכן „דרך השכנוי באהלים“ שהיה ראוי לבוא „דרך שכנוי באהלים“. וכן כל „הממלכות הארץ“ שהיה ראוי לבוא „ממלכות הארץ“. וכן „ושאי הארון הכרית“ שהיה ראוי „ארון הכרית“ העיקר, מפני שכל אלה אף שהם נסמכים על הסומך הוא השם הבא אהריהם אבל הם סומכים גם כן להנסמך הוא השם הבא לפניהם או המלה הבאה לפניהם, ועל כן יש להם דין סומכים, שיוכלו לבוא בה"א הידיעה. והסומך האחרון יוכל לבוא בה"א כדן סומך ויכל גם לבוא בלי ה"א מפני ה"א שעל הסומך הראשון שמושך אחר עמו גם להסומך האחרון, וכברוד זה הכלל למבין:

מפקד הבית. זה אינו סמיכות ההרכבה כי אם סמיכות הקנין. ומבואר כמו מפקד
של הבית ועיין חרנומו, ומפקד הוא. שם תואר למקום שהוא
שהופרש לעבד השריפה הוא. נגזר מפעל, מקורו פקד מהשלימים, בתוספת מ'ם
לסימן השם כמו "משכן מקדש" ובסמיכות ישתנה קמ"ץ של הע"פ לפת"ח, משקלו
מפעל. הוראתן, לפי דעתי דבר מיוחד ונפרד מהשאר, כי כל פקודה הוא לשון תפיסת
הדבר בפרט (אם זאנדרעין) שפירד דבר אחד מהכלל ובה, הוא נמנה במנין, או
נובר בזכרון, או מתנשא על יתר הכלל. וזה ביאור "ולא נפקד ממנו איש" או "ויפקד
מקום דור" שהאיש והמקום נבדלים בחסרון מהשאר, וכל הפקודים הפקידה מפרדת
אותם אחד מזולתו, כי בהיות הקבוץ רב, הם עם אחד כאיש אחד, גדול הכמות לראות
העין, ובאשר נפקד, הגם פרטים פרטים, וגזלק הכמות. ונפרד אחד מזולתו בשמו
הפרטי לבדו. והיא היא ההוראה לדעתי בשם "עדר" הנגזר מפעל "עדר", שפצאנו גם
בו הנפעל נעדר והנילים לפרשו על נחסר מהמציאות, ואינו כן כי אם לשון נתק
(אם גירסין), מופרדת וחלוקה מקבוץ הרב שבהיותן מחוברות רבה הקביצה ושלמה,
אבל בהיותן מחולקות נחתכה הקביצה לחתיכות, וכן "לעדר בלא לב ולב" הביאור
להפריד ולהלק מחנה האויב לגורים עד שתהיינה רבות הפרצות ביניהם שזו ראשית
העצה לנצחון במלחמה לנתק קשרי המלחמה ואולי זהו כוונת חז"ל במה שדרשו על
ותחי האמת נעדרת" נעשו עדרים עדרים וכו' בהיות לשון ותחי קשה לייחסו על
העדר מהמציאות והסבירו לנו פנים איך ליחס ההוה על העדר יאמרו שכאשר נחלק
הקבוץ לחלקים קטנים, אף אם החלק ההוא ישנו במציאות אבל נחתך מכמותו ויתכן
לדבר עליו בלשון נמצא ובלשון נעדר כי מקבוץ הרב הוא נעדר, וחזו שם "עדר" כמו
שאמרנו, ובהתייחסו לבדו הוא פרטי נמצא. ומה שאמרו "הכלבו להם" הוא לבאר שלפי
דבריהם אם נעשו רק עדרים עדרים אבל הגם עדיין במציאות לא נחסרה עדיין האמת,
ע"כ יוסיפו לבאר, כי המעשה הזאת שנתחלקו להם, הביאה נסבה גם להעדר מהמציאות
שהכלבו להם אחרי כן מהמציאות בפרט כי טבעת האמת מאחרת הקבוץ ועושה אותו
כאיש אחד חברים ובהתחלקם הצליח רוח השקר ואולי זה הוא טעם הכפרה על "כל
העובדים על הפקודים" כי הפקידה מביאה לחטא להפריד עם ה' אחד, אחד, מזולתו
בשמו לבדו, וצריכה כפרה כי כל ישראל חברים כאיש אחד גדול הכמות, השם ישמרהו

ויחיהו ואושר בארץ:

לוח עדות.

בביאור "שמה". ביארתי על הארץ כי על העיר לא יתכן בעיני כי איננה עיקרית
בסיפורו, ולא הביאו באמת אל העיר כמבואר אחרי כן שממקום שהביאו
ראה העיר מרחוק. על ההר לא יתכן בעיני שלא הוזכרה בתחילה שיכול לרמזו עליה,
אבל להארץ הביאו באמת כי מרם הביאו אל ההר בא אל הארץ שבה ההר. והוזכרה
בתחילה כמה שאמר "לגלותנו" והוא הגלות מארץ ישראל לארץ בבל. ועדות לדברי
כי אח"כ כשהורר לבאר כי רק במראה היתה ההבאה אומר בפירוש "הביאני אל א":
בביאור החומש שמתוך לבית ביארתי כפירש"י על חומת הר הבית, אחת, שהיא הראשונה
בבואו. שנית. "ויבוא אל שער" שנזכר בפסוק שאהריו מעיד שזו החומה מתוך לשער
ההוא: מעלות השער. ביארתי בתוכו. אחת שמבואר אחר בואו אל השער. ומובן
שהחילת בואו בקרוב להשער ואחר כך עלה במעלות שבתוך חללן. שנית. מה שאמור

להלאה (פסוק כ"ב) „ובמעלות שבע יעלו בו“ זה הלשון משמע בתוכו, והעד, באולם הבית יאמר אליו, ועד שני לדברי „ואילמו לפניהם“ הרי שהמעלות בתוך השער לפני האילמות: ה ת א . ביארתי חוץ להספ מחוץ בפירש"י. אחת, אמרו „ואולם השער מהבית ותאי השער“ וגו'. שנית, שלא הזכיר במדידה זו שהולך בחלל השער כי אם תא אחר. ואם היו בפנים נצטרך להעמידם בחלל השער שלשה זה אחר זה, ועד שלישי יבוא ויכריע לך במה שיתבאר בכתובים האחרים, ומה שנמדר אחר הסף, זה ביארתי בפנים. והעד על זה האולם שנמדר גם כן אחר הסף שלו עם שהוא בתחילה: האולם. ביארתי ארכו מצפון לדרום שמונה אמות, וממזרח למערב ששה אמות. עד אחד, שכן דרכו לבאר בכל דבר אורכו ורחבו, עד שני, שבמדידת השש אמות הזכיר מהבית, ובמדידת השמונה לא הזכיר מהבית בזה מודיע לנו כי מדידת השש אמות הן דרך מהלכו מהבית ממזרח למערב ומדידת השמונה לא מהבית כ"א מצפון לדרום ועל כן במדידת השמונה הזכיר מדידת אליו שתיים אמות זה עובין מצפון לדרום דרך מהלכו במדידה זו. ועד שלישי יבוא ויכריע בכתובים הבאים: מה שביארתי באורך השער איננו צריך לעדים, וגם מה שביארתי על הנכול לפני התאות איננו צריך לעדים ואלו השנים המה עדים לכל המבואר בתחלה: מה שביארתי „מגג התא לנגו“. העד על זה „פתח נגד פתח“ שלדברי מי שקדמוני איננו ענין כלל להמדידה בזה הפסוק. ולפי זה יהיו עדים בדבר בכל מה שביארתי. ושהתא להוין, ע"כ המדידה מנגו, ועוד הכרעות על דבריג אלו תמצא בהערות. על כל חלק וחלק מהבנין: מה שביארתי „את אילים ששים אמה“ העד על זה „האלמות חמש ועשרים אורך“ ומה עד גם על בין התאים שהם חמש ביחד: מה שביארתי פסוק מ"ו איננו צריך לעדים וזה עדות גם על דברים הקודמים כי מלת על שהוא לשון אצל, חדלתי מלספור, כי אין מספר, והמקרא מלא מזה: מה שביארתי על הרצפה. העדות, המעלות שבתוך השערים שאם לא כן איך יתכן שבבנין השערים תהינה מעלות ובתוך החצר שהוא יותר לא נזכרו כלל מעלות לבר מה שמשמעות המלה בכל המקרא עדות למה שביארתי: מה שביארתי בכתף השערים לעומת אורך השערים. העדות על זה פסוק ג' מסימן מ"ב בזה להלאה: מה שביארתי על הלשכות שבאילים בעובים כן משמעות הלשון לנבון: מה שביארתי בסימן מ"א תמצא הכרעות לדברי בהערה על חלק ההוא: מה שביארתי בסימן מ"ב איננו צריך לעדים כי הדברים מכריעים על עצמם. ובהערה על חלק ההוא העירותי על עדותן. ובהיות כי כל מדידותי הן רק היסודות כמו שהן מושכבות על הארץ ולא ימדוד קומת כל דבר כי אם להחומה החיצונה, מזה עד גם כן לאיזה דברים ובוה יצאתי ידי חובת ביאורי על נכון: עוד חפצתי להאריך בעדות על דברי, אבל אמרתי מי שעניו בראשו יכיר האמת באות על מצחה תמיד. וכל הרוצה להפריז עת ולעיין בדברי מי שקדמוני. הם עדי כי רגלי עמדה במישור, במקלים אברך השם:

באור בן שלמה.

ב. א) בעשרים וחמש. ממספר עשרים והלאה לפעמים הגדול לפני הקטן: גלותינו. הוא גלות יויכין גלות ראשון לבבל, כי יויקים אביו ראשון לעבד למלך בבל ואחרי בן בימים מועטים הגלה בנו עם עשרת אלף גולה כמבואר מלכים (כ"ד, י"ד) ובתוכם גם זה הנביא: בראש השנה בעשור לחודש. על דרך הפשט השנה נחשבת למספר תבואות, ועת הורע היא ראשית השנה, ועת האסיף היא אחרית השנה ועל כן יאמר גם על חג האסיף „בצאת השנה“ כי אחרי שהשנה הוא דבר מקיף יפגעו הקצוות ראש בסוף כי ישיג אסיף הורע ולענין האסיף הוא צאת השנה ולענין הורע הוא ראש השנה הבאה; ודרש חז"ל בזה עיין רש"י: היתה עלי יד ה', ויבא. מוסב על ה' ולא על היר, כי יד לשון נקבה כמו שכתוב היתה, וביאורו הביאני על ידי ידו שהיתה עלי: שמה. אל הארץ שנגלגנו ממנה: ב) במראות אלהים. עיין רש"י: הביאני אל ארץ ישראל. חוזר על הכלל בעבור הפרט שירצה להשלים ספורו בו, וגם בכלל הודיע חדש שהיה רק במראה כנוכר. וכמוהו, ויראו אותה שרי פרעה (בראשית י"ב, ט"ו) וכן ויקח שש מאות (שמות י"ד, ז) ורבים במקרא: ועיין רש"י בראשית ב' ה' מה שהביא מבריתא של ר"א בנו של ריה"ג. ויניחני. מקורו, נוח, מנחי ע"ו, ביאורו נתנני לנוח: אל הר גבוה. קרוב להר ולא על ההר: כמבנה עיר. דבריו מעידים שלא הכיר לא הרר ולא העיר אם שידעם לפנים, בזה נתבשר שתגדל התפארת, עד כי אין מכיר כי הוא זה: ג) ויבא אותי שמה. שיעורו כאשר הביאני שמה, ראיתי „והנה איש“ ורבים כמוהו: ופתיל פשתים. למדידת הארמה, כי נמדת בתיירות תקועים בארץ מזה ומזה למען יוכלו למתחו: וקנה המדה. למדידת הבנין יען לא יוכלו למתוח בו הפתיל כי במה יתקע: עומד בשער. שער החומה שמכאן מדהו בסוף הענין, חמש מאות קנים מרובעות: ד) וידבר. ראה בעיניך. תבנית הבנין לעין: ובאונך שמעו. מה שיאמר לו בכל דבר: זה לתשמיש זה, וזה לתשמיש זה, וכן משפטו המקדש והכהן והתרות: ושים לבך. אל המדה ומספר הבנינים והפתחים והחלונות האלים הכרוכים והתמורים לבל ישכח מהם דבר למען לא יחסר דבר בכואם לבנותו כמ"ש להלאה (מ"ג, א) וישמרו את כל וגו' ועשו אותם. וזה אמרו „כי למען“ וגו' וכן שלמה שמר לבנות עפ"י הצורה שנמסר לו מדוד אביו כיד ה' עליו השכיל, וכן המשכן בימי משה נעשה כל פרט ופרט על פי הדבור: ה) והנה חומה. היא הראשונה לעולה בהר הסוכבת ההיכל וחצרותיו מרחק רב מהם כמו שיתבאר בפנים, ובה השער שהוכיר בראש איש עומד בשער: באמה וטופח. כי מדה הראשונה היתה בת חמשה טפחים ואח"כ נתוספה המדה שתית מלבר שהוא טפח חומש מלגו: ו) ויבא אל שער. הוא שער החצר החיצונה הלאה מחומה הראשונה יותר ממאתים קנה קרוב לאלף ושלש מאות אמה: ויעל במעלותיו. כי אל ההיכל שהוא בראש ההר הוא הולך והמעלות שבעה, ובחלל השער וכמו שיתבאר: קף השער. עובי הכותל מבנין השער המבואר בענין שסופו לחלל השער: קנה אהר. ממזרח למערב: ואת קף אהר. סוף עובי הכותל העומד למולו וחלל רוחב השער ביניהן, ולהספים האלה מחברים המזוזות: ז) והתא. תא הוא הדר הנספח לכותל בנין אחר וטפל לו, ועל כן מדרו אחר הסף שהוא העיקר לו אף שהתא ראשון מבהוץ: קנה

אחד. אורך ויחבב חלל התא: ובין התאים. שני כתלים החולקים את התאים לשלשה (וכמו שיתבאר בענין שהיו שלשה מפה ומפה) יהיו בני שתים ונחצה שהם חמש ביה: וסף השער מצל אולם השער. כמו הספים שאצל התאים כן יהיו ספים אצל האולם למערב האולם להצר, והאולם בנוי בין הספים המזרחיים למערביים בתוך רוחב חלל השער וכמו שיתבאר: מהבית. מוסב על הסף שהסף הוא מבפנים להאולם רואה פני החצר כמ"ש: קנה אחד. כמו ספים המזרחיים, וגם אלו הספים הם סופי עובי הכתלים שיהיו נמשכים לצפון ודרום ועובים לחלל השער והם הספים להשער, ואורך הכתלים לצפון ודרום ויתבאר בענין: (ח) וימד את אולם השער. הוא בית לפני שער החצר או לפני היכל לתכן עצמו או להכין המנחה מרם בוא הרואה לראות פני השער וכן תמצא בזה כי יבינו הקרבן באולם השער הפנימי, ומדרו אחר הסף המערבי כי הסף הוא בנין השער ועיקר והאולם איננו כי אם טפל אליו כמו שכתבתי בתא: מהבית. מבפנים דרך בואו עתה מספים המערבים למזרח מדרו: קנה אחד. ממערב למזרח: (ט) וימד את אולם השער שמונה אמות. רחבו מצפון לדרום על פני חלל השער שמונה אמות: ואלו שתים אמות, עובים מצפון לדרום והם כתליו העשויים מאלים בני אמה לצפון וכן לדרום שהם יחד שתים אמות וכנוסים על פני רוחב חלל השער מזה ומזה ותוך האולם שהוא שמונה ואיליו שתים בין הכל ממלאים על פני רוחב חלל השער שהוא עשר אמות כמו שיתבאר: ואולם השער מהבית. עתה מבאר מקום מצב האולם שהוא בחלל השער קרוב יותר אל הפנים וצדו אחד המערבי הפרוץ הוא להחצר וצדו המזרחי הסתום הוא לדלתות השער שהן סותמין אותו, כי בנין אולם הוא על הרוב כאכסדרה ושני כתלים דבוקים לבנין הסתום וצדו אחד פרוץ. וכמו שאולם הבית, הבית הוא לו לסתימה לרוח הרביעי שכתליו הצדדים דבוקים לו. כן אולם השער, דלתות השער הם לו, לסתימה לרוח הרביעי שכתליו הצדדים דבוקים בו. ומבאר אשר צדו הפרוץ הפתוח, לפנים להחצר אחרי סוגרו הדלתות: (י) ותאי השער דרך הקדים. תחילה ביאר מצב האולם שהוא לפנים להחצר שהוא למערב ועתה מבאר מצב התאים שהם דרך הקדים לחוץ: שלשה מפה ושלשה מפה. ויאמר כי לקדים הם שלשה מימין ושלשה משמאל כולם רואים פני הקדים כי לחלל השער לא הזכיר רק אחד בעת שמדד שם: מדה אחת לשלשתם. כמו שביאר מדתם בראשון הרואה את חלל השער שמרובע שש על שש חללו: ומדה אחת לאילים. הם כותלי התאים העשויים כמו, אילים, בני אמה אחת כמו שיתבאר: מפה ומפה. מימין השער ומשמאלו: (יא) רוחב פתח השער. מצפון לדרום עשר: אורך השער. ממזרח למערב שלש עשרה אמה עד האולם, ומבאר אחרי כן החשבון אף כי הסף אשר חוץ לדלתות השער איננו כי אם ששה המדה נכונה י"ג: (יב) וגבול. הוא"ו הוא לנתנינת טעם ורבים כמוהו, והוא כמו כי נבול כמו, "ולא חשבת" (בראשית כ"ב, י"א) ביאורו כי לא חשבת. וכן ולא ידע יעקב (שם ל"א, ל"ב) ביאורו כי לא ידע יעקב. וכל אשר הוא עושה (שם ל"ג ג') ואשר הוא עושה (שם, כ"ג) ביאורם כי אשר הוא עושה, כי אלה המצרים לא ראו היות ה' אתו מלבד ההצלחה במעשיו. וכן, ויהי דוד וגו' וה' עמו (בשמואל א' י"ח, י"ד) ביאורו כי ה' עמו. וככה במלחמת הגבעה, והמועד היה"ו ביאורו כי המועד היה. וככה לדעתך, ויוסף היה במצרים (שמות א', ה') ביאורו כי יוסף היה במצרים ולא מת, ואם כן הוא ובניו יסלימו מספר השבעים נפש. וביאור גבול כותל כמו, הים וגבול"ו שהוא שפה הנכבה אשר הוא לו לכותל. ונכון קריאת שם זה לכותל התא שלחוץ בפרט אחר שמנביל ההר וקדושתו שהוא הבית וחצרותיו והוא סוף גבולם: לפני ההאות. לפני חללם אל הקדים: אמה אחת. עובי כותל ההוא ממזרח למערב: ואמה אחת מפה. לפני חללי התאות השלשה

שמדד השני כמו בן הכותל אמה: והתא שש. לחלל השער שנראה רק אחד הוא שש אמות מימין ומשמאל וא"כ עם הסף שהוא שש אמות יעלה שלש עשרה עד הדלתות התלויות בצידיהן על עבר הפנימי מהסף וזה הוא אורך חלל השער כי משם והלאה חלק האולם יחשב: (יג) ויסד את השער מגג התא. מקצה הגג שלקדים: לגגו. של שער קצה הגג שעל הסף המערבי הרואה פני החצר: רוחב עשרים וחמש. החשבון מבורר, שלש עשרה עד הדלתות, האולם שש, הסף המערבי שש, הרי עשרים וחמש. וכן דרך הנביא בזה, אף אחר שביאר הפרטים, יבאר מדידתם בכלל כמו שתמצא להלאה. והוא לתועלת גדולה, שהכלל ילמד על הפרט וירחיק השגיאה: פתח נגד פתח. מציין ענה לברר מדידתו וזאת שהיתה מפתח השער שלהוץ לגג פתח השער שלפנים שבין הספים המערבים מאצל אולם השער ולפנים, ומה שמדד בגג שבגג הבנין אחד מה שאין בן בארץ הוא חלוק מפני האולם, ומה שקראו רוחב כי אחר זה ימדוד, האורך מהבנין, כמו שיתבאר: (יד) ויעש. מוסב על השער וביאורו כמו, וימלא. וכמוהו "ותעש הארץ" (בראשית מ"א, מ"ו): את אילים. השער עם אליו הם כתליו שנמשכים מצדי הספים ועשויים מאילים, עובים לפי רוחב הספים שהם סוף עובים ומלא רוחב חלל השער עם כתליו מקום ששים אורך מצפון לדרום, והחשבון תדע אל נכון ממשך הכתלים שלהוץ למורה, ששה תאים בני שש אמות, ל"ו אמה, ארבעה כתלים המחלקים התאים כל אחת ב' ומהצה כמ"ש, הרי מ"ו. ארבעה כתלים הצדדים להם כרוחב כותל הגבול בני אמה ורוחב חלל השער עשר אמות הרי ששים, וכן למולם לפנים החצר משך הכתלים הנזכרים: ואל איל החצר השער. הנכון אל איל החצר אל איל השער, כי מלת "ואל איל" נמשכת להחצר ולהשער, כי משך כתלים הנמשכים מספים המערבים הם רואים פני החצר ועשויים מאילים וכן משך כתלים הנמשכים מספים המורחים עשויים מאילים והם נחשבים אליו השער כי אורך חלל השער לא נחשב כי אם עד הדלתות: סביב סביב. משני הצדדים הממוארים היו בנוים האילים ואויר החצר והשער סמוכים להאילים סביב, ומדתם כנזכר: (טו) ועל פני. **באומר ואצל פני השער, כמו "והחוני" עליו** באורו אצלוימדוד עתה בנין כותלי השער לבד חלל השער: האיתון. הכניסה וביאורו, כמו שאמר החיצון כי פני הכניסה היא מחוץ: על לפני אולם השער. וכן על פני האולם: הפנימי. הבנין שלצד פנים החצר לפני אולם השער: חמשים אמה. מרת הבנין פני החוץ, ופני הפנים אורך חמשים אמה, ובזה ביאר אורך בנין השער שהוא עם החלל ששים אמה ולבד החלל חמשים כמו שיתבאר. והרוחב כ"ה כמו שכתבתי: (טז) וחלונות אטומות. סתומות, שיכולים לסותמן על ידי דלתות, וכן בכית שלמה שקופות אטומות" ביאורם רצה פותחן רצה סותמן ועיין בבאור המלות: אל התאים. בכותל הרואה פני החוץ לקדים: ואל אליהמה לפנימה לשער. בכותל הרואה פני חלל השער, ואמר "אל אליהמה" כי כל הכתלים עשויים מאילים בין הלון להלון וכן קרוב לפתח והם חוזק החומה. כמנהג הבונים גם היום לעשות עמודים עבים בצדי הפתח ובצדי החלון (פולארין) וזולת אלה עושין החומה דקה (פארמוגע) ונקראו אלה העבים אילים שהם תוקפן ועיקרן של הכתלים, ועוד שהם עשויות כאילנות כפירש"י. וכפי שביארתי בערך הבנין (סימן כ"ד): סביב סביב. לימין ולשמאל השער כי גם על שני צדדים יאמר סביב: וכן לאילמות. בין כתלים הנמשכים מהספים של השער יהיו אילמות כמו שיתבאר הלאה (פסוק למ"ד) והיו חלונות גם לאלמות: וחלונות סביב סביב לפנימה. להצר שהוא הפנים עשויות חלונות אל הלשכות שבתוך חללי האילים של חצר כמו שיתבאר, ואל האלמות הנזכרים בין האילים: ואל איל תמורים. על כל איל שבין חלון לחלון עשוי מחוקה תמורים: (יז) ויביאני. הוציאו מבנין השער והכניסו

לתוך החצר: "והנה לשכות" בתים לדירה ולאוצרות: ורצפה. מרצפת אבנים שנקבע
 בארץ במרדד החר טורי עמודים להשוותו אל מול מועל החר שכנגדו אל המערב ועל
 העמודים כמו גשר ורצפה של אבנים בשה שלא יהיה ניכר בתוך החצר מועל הר וע"כ
 עלו המעלות בהלל השער לחשבון שלשה אמות וחצי: סביב סביב. מימין ומשמאל
 המהלך מן השער: שלשים לשכות. חמש עשרה לכל צד: אל הרצפה. קרוב לה ולא
 עליה כמו שיתבאר: (יה) כתף השערים. הוא היוצא לימין ולשמאל מששים האמה
 שלנגד בנין השער: לעומת אורך השערים. שיה עם מה שלנגד אורך השערים אבל
 המקום שלא כנגד הכל ארץ שבין השערים לא היה שמה רצפה: הרצפה התחתונה.
 זו הרצפה היא התחתונה כי רצפת הצר הפנימי גבוהה מזו ארבע אמות והיא העליונה
 ואותה הרצפה העליונה תהיה בכל החצר הפנימי, אבל זו רק לעומת אורך השערים
 כנוכר: (יט) התחתונה. בספרים שלנו, בזה המלה הנגינה מלעיל. ורש"י כתב על התחתונה
 מפסק ראשון שהיא מלעיל, וכפי הנמצא בספרים שלנו נכון הרבה בטעמו, כי שער
 לשון זכר. וא"כ ה"א בסוף הוא נוסף כי צריך להיות התחתון, או שהוא כמקום
 למ"ד בתחילה וכמו שהיה כתוב להתחתון ומוסב על החצר, השער לחצר התחתון, וע"כ
 היא בלא נגינה כמנהג: לפני החצר הפנימי. מאל פני החיצון אל פני הפנימי: הקדים
 והצפון. שתי רוחות מהרצפה מרדד האורך והרוחב כמו אשורית הפוכה, וכל אחת טאה
 אמה. אם כן היא מרובעת, ומרדד הצפון שהוא דרך ימין: (כ) והשער. וכן השער אשר לרוח
 צפון מרדד, כל האמור בקדים: (כא) ותאיו. מחשב הפרט: חמשים אמה ארכו. הבנין
 מימין ומשמאל של המהלך לבר חלל השער שבאמצע כמ"ש בראשון: ורחב. מגג התא,
 לצפון, לגג השער לדרום: חמש ועשרים. הנכול אמה, התא שש, הסף שאחריו שש
 האולם אחריו שש, והסף שאחריו האולם שש, הרי כ"ה: (כב) ובמעלות שבע יעלו בו.
 בתוך חלל השער היו המעלות מגיעות עד הסף כמו שאמר בתחלה, ויעל במעלותיו
 וימד את הסף" שהוא עובי כותל האלמית כנוכר והמקום שבע אמות אורך, והעד, ואלמיו
 לפנים, שבאורן ההולך בהמעלות. לחצר מרוץ מוצא האלמות לפניו, וזה נקרא לפני
 המעלות, ולא נתבאר שלחן כמה והדעת ניתנת שהיו כולן שוות אחת לבין הנכול
 בת אמה אחת והנתרות בינות התאים, והגובה בין אחת לזולתה חצי אמה שהוא רגל
 אחת ויעלה הגובה בין כולן שלש אמות וחצי אמה, והוא קבוץ גובה מועל החר עד
 שער הפנימי שהגביהו הרצפה התחתונה בצד שלחוץ למול גובה הצר שלפנים: (כג) לצפון
 ולקדים. לא ביאר עד כה מפורש שער פנימי לקדים ועל כן מוכירו בזה: מאה אמה,
 על מאה מרובעות כמו שביאר בראשונה ו"ט: (כד) ויוליכני דרך הדרום. דרך חוץ:
 ומרדד איליו ואלמיו. והנה לא הזכיר תאיו פה, והן בכלל אילים כי התאים היו גם
 הם עשויים מאילים שהם כותלי הבנין: (כה) וחלונים. כבר ידוע הכלל כל שאין בו
 רוח חיים זכרו ונקברו, וכן "חלוניו אלמיו": אורך ורוחב. מוסב על בנין השער.
 והחשבון כבר מבואר: (כו) ומעלות שבע עלותיו. עיין רש"י: ותמורים לו אחד מפה
 ואחד מפה. ממשמע שנאמר למעלה (מ"ז) ואל איל תמורים ידענו, כי על כל אחד
 מהאילים היו שני תמורים לא פחות, כי מיעוט תמורים שנים, ואם כן ביאר הכתוב
 בזה שאמר, "אחד מפה ואחד מפה" על כל אחד מהאילים, שהיו שני תמורים מזה
 ומה לאיל. והארמי, שביאר כותרות אין להבין מעשהו, מלך אחד בשני כתרים? (כח) ויביאני
 אל חצר הפנימי. לא אל תוכו עדיין כי אם אל התחלתו והוא השער שלו: בשער
 הדרום. אף כי בחיצון החל דרך הקדים למדוד אבל אחרי שהשלים מדידתו משערים
 החיצונים בדרום, במקום שעמד, החל מדידות הפנימים, ושם על עקבו: (ל) ואלמות
 סביב סביב. גם בשערים החיצונים היו כן כמ"ש (מ"ז), וכן לאלמות: אורך חמש

ועשרים. הוא אורך הכתלים הנמשכים מהספים לימין ולשמאל השער שהיו כ"ה מכל צד, למול התאים כמ"ש החשבון שם, ומאלו שניהם, יחד אורך השערים המשים: ורוחב חמש. הוא רוחב החלל שבין הכתלים ההם, ואף שהחשבון בין סף לסף בחלל השער הוא שש אמות כרוחב האולם שבחלל השער העומד לבין הספים מקצה סף החיצון עד קצה סף הפנימי אבל הסף היה רבוע שקף, והאילים שהם הכתלים לאילמות ונמשכים ממנו היו עגולים כאילנות ועגולם יוצא מרובע הסף חצי אמה לכל עבר וא"כ נתמעט חלל האילמות שבין הכתלים חצי אמה מכותל האילים שאצל התאים וחצי מכותל האילים שאצל החצר, ועמר הללו על המשה, ועיין בצורה בזה, כי כמד לתאר הדבר במלות. וכפי ביאור השני בביאור המלות מלת "שפתים" יצא לנו עוד טעם על הרוחב חמש עיני שם: (לו) ואילו לחצר החיצונה. זה אחד עם מה שאמר בתחילה, "ואלמו לחצר החיצונה" כמ"ש שהאילמות הוא החלל שבין האילים שאצל התאים לבין האילים שאצל החצר, וא"כ האילמות ואילו הוא. הבית ובתליו, והנה לפי סדרי החדרים בכנין השער החיצון, היו התאים לחוץ והאילמות לפנים שבא אליו, ע"כ מודיע שבשער הפנימי היה היפך מזה שהתאים לפנים שבא אליו הוא לחצר הפנימי, והאילמות לחצר החיצונה, ומובן כאילו שגם האולם שבנוי בחלל השער בשה לאילמות לעומתם היה ג"כ לחצר החיצונה ואורך השער שלש עשרה אמה, ומעלות שבתוכה היו לחצר הפנימי: ושמונה מעלות מעלו. לפי השבון רגל אחת לכ"א שהיא חצי אמה עולה שזה החצר הוא, גבוה מהחיצון ארבע אמות והם מה שיתאסף מנובה מועל ההר עד ההיכל שנעשה גם בו רצפה ע"י עמודים במורד כמו בחיצון, כנזכר. והיה ההר כל מה שיותר קרוב להראש זקוף מעט יותר מכפי ערך המועל שלטמה: (ח) ולשכה ופתחה באילים השערים. כמו איש וביתו באו, והוא שבכל אחד מהאילים היתה לשכה ופתח שלה, כי לפי מה שביארנו היו האילים של האלמות בני שבע אמות או שש, והנה בתוכם היו חלולים והיו הקירות אמה בערך והחלל חמש או ארבע והם הלשכות באילים בעובים. ולכ"א פתח לה לאלמות: שם ידוהו את העולה. אחר ששחטוה באולם השער כמו שיתבאר נכנסו בפתח שבצדי האולם לאלמות ומהם להלשכות להדיח שמה הבשר: (ט) ובאולם השער. לצפון האולם אשר לחצר חיצונה: שנים שולחנות. ושנים. מימין ושמאל המהלך: (ז) ואל הכתף מחוצה. לדרום האולם, ואף כי דרום האולם הוא פנימי יותר יאמר מחוצה כמו שיתבאר הלאה (פסוק מ"ה): לעולה. בסגול תחת הלמ"ד פעל והוא בינוני פועל כי העומד בדרום האולם מתחיל לעלות לפתח השער: שנים שולחנות. לכתף ימיני: ולכף האחרת. משמאל העולה: (זא) ארבעה שולחנות. שני הצפונים ושני הדרומים מימין המהלך: ארבעה שולחנות מפה. שני הצפונים ושני הדרומים משמאל המהלך: אליהם ישחטו. כל ההכנה עד ההקרבה קורא בשם שחיטה ואחרי כן מבאר, כי רק ארבעה לשחיטה, ואל ארבעה השנים בשר הקרבן: (מב) וארבעה שולחנות לעולה. בספרים שלנו הל"פ קמ"ץ ואיננו בינוני פועל כי אם שם התואר לקרבן עולה, ונפלא ממני דברי הנאון בזה שנראה שהיה קוראו כסגול ומבארו כבינוני פועל, והנראה שאלו הן שהזכירם בתחילה, והעד שלא הזכיר מקום עמדם. ועל כן שכל בעל הטעמים להעמיד במפסיק מלת "אליהם" מן מלת "ויניחו" שהיה נכון לכתוב, "אליהם יניחו" והיה, מבואר שמשתמשין דבר היש ואחרים הן לבד השמונה שלשחיטה עומדין. אבל אחרי שנכתב, "ויניחו" הבין בעה"ט שמלת אליהם כבר נשלם משפטו בהיותו חוזר למלת ישחטו האמור בתחלה בענין שמושך אחר עמו, וכמו שכתוב, "אליהם ישחטו ויניחו" ושיעור הכתוב כך, וארבעה שולחנות אשר לעולה הם של אבני גזית וארכם ונבחהם כך וכך. אליהם יעשו, האמור למעלה הוא שישחטו ויניחו את הכלים גם כן, ויתכן עוד כי מלת אליהם מסורים,

וכמו שהיה כתוב ויניהו את... והזבח „אליהם“ : (מג) והשפתים. כתרנומו וכפירש'י.
 ואורי מפני העקמימות שבראשי קצוותיהן לתלות בהן ולהפשיט נקראו כך „הקצה הוא
 השפה : טופח אחד. עקום למעלה : מוכניס בבית. בפנים חלל השער כי החצר נקרא
 אצלו חוץ כמו שיתבאר והיו באולם השער, ובאלמות, ובלשכות האילים שכולם נחשבים
 לשער : ואל השולחנות. ארבעה השניים : בשר הקרבן. אחר ההפשטה חוזר הכשר
 אל השלחנות : (מד) ומחוצה לשער הפנימי לשכות שרים בחצר הפנימי. מפני שהשער
 הפנימי היו תאיו לפנים ואלמיו לחוץ נראה בחלל השער שהפנים חוץ והחוץ פנים :
 אשר אל כתף שער הצפון. מוסב על החצר, וכן מורה לנו בעל הטעמים בזה שלא
 הפסיק הפנימי במפסיק יותר, וכן הוא'ו של „ופניהם“ יורה שלא בא להשמיענו שהלשכות
 שעל כתף שער הצפון פניהם דרך הדרום שאם כן היה לו לאמר „פניהם“ אבל אם
 נאמר שמתאר בזה החצר שהוא על כתף שער הצפון נכון הוא מה שלא הפסיק. הפנימי
 במפסיק יותר, ונכון גם הוא'ו כמובן. ומפני שהחצר הפנימי היה ג' מאות אמה על
 ג' מאות אמה מרובעות והשערים לכל צד והבית במאה האמצעית, ע"כ ביאר שהלשכות
 שרים אלה על חבל ארץ שעל כתף שער הצפון : ופניהם דרך הדרום. פני הפתחים
 לדרום ועל כן יאמר בלשון זכר : אחד אל כתף שער הקדים. ביאורו פתח אחד כנ"ל.
 כי פתח ל"ו, והיו שנים פתחים לכתפות שער הקדים, ורק שאחד מן הלשכה הימנית
 לדרום כאותן של כתף שער הצפון שהלך מהם, ואיננו מודיע כ"א על אותו האחד
 שלשמאל השער שלא כמוהם : פני דרך הצפון. פתוח לצפון למול הימני כמ"ש ואלו
 הלשכות נקראות (בסימן מ"ב) בשם בנין. והבנין שעל כתף הדרום יתבאר שם ובסימן
 מ"א. והפתחים לו מובן מאליו כי אל מול הצפון הם. ומה שלא הזכיר מהבנין שעל
 כתף הדרום מפני שבואו עתה לחצר הפנימי, הוא מצפון, והמזבה והכבש יכמו בפניו
 הבנין שהוא עד שלא ראה כי אם האחד שעל כתף שער הקדים שזה נראה גם לעומד
 בצפון, או לא הזכיר כ"א זה שעליו ידבר בסמיך : (מה) וידבר אלי זה הלשכה. על
 אלה השתים שבקדים מדבר. ויתכן נ"כ שכולל כולן ואומר כל לשכה שתמצא פתחה
 לדרום לאלו, וכל שתמצא פתחה לצפון לאלו : לכהנים שומרי משמרת הבית. הם
 הכלים והמלוכש, או כלי השיר : (כו) לכהנים שומרי משמרת המזבח. הם הובחים
 והסמים לקטורת והשמנים והסולת למנחה, והנה לפי הקבלה היה המזבח משוך לדרום
 יותר וגם הכבש לו בדרום והלשכות שברום שפתחיהן לצפון קרובים אליו וע"כ המה
 לקרבים לשרתו : (מו) ויטר את החצר. זה חבל ארץ שלפני הבית באמצע הפניו מבנין
 שעומד בו עתה לקדים ומדרו : אורך מאה אמה. ממורה למערב : ורחב מאה אמה.
 מצפון לדרום „מרבעת“. ידוע הכלל שכל שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו, ויתכן שמוסב
 על המדה שהיתה מרובעת : והמזבה לפני הבית. בזה החבל לקדים, כי פני הבית
 לקדים כמבואר סימן מ"ו : (מה) ויביאני אל אולם הבית. ממקום שעמד לפני הבית
 להתחלת בנין האולם שלפני הבית : אל אולם חמש. עובי כותל הסף ממורה למערב
 והכתלים היו עשויים מאילים, כמו בשערי החצירות : וחמש אמות מפה. משני צדדי
 הפתח : ורחב השער. ביאורו ולרוחב השער, האיל הזה נמשך מקרן ימין הנכנס צפונית
 מזרחית לרוחב חלל השער שהוא מצפון לדרום שלש אמות. וכן לשמאלו מקרן דרומית
 מזרחית שלש. והשער ביניהם ארבע עשרה : (מש) אורך האולם. מצפון לדרום : ורחב
 האולם. ממורה למערב התוך וולת הכתלים : ובמעלות אשר יעלו אליו. ביאורו מחוצה
 לו היו מעלות שיעלו אליו שהיה פתחו גבוה מהחצר שש אמות כמו שהביא רש"י ז"ל.
 ויתבאר עוד לפי דרכינו פה בכתוב : ועמרים אל האילים. קרוב להם כמו במקדש
 שלמה המלך ע"ה. ונראה לי כי גם פה המקרא מסורס וצ"ל ועמורים... ובמעלות

אשר... וזה להודיע המקום שעמדו העמודים בהמעלות מבהוץ ולא בפנים האולם :
מ"א, (א) ויביאני אל ההיכל. אל גבול התחלתו ולא אל תוכו: וימד
את האילים, משני צדי הפתח. וכבר אמרנו שכל הכתלים היו עשויים אילים, במקום
(הפילארין) שעושין היום לכל הלון מזה ומזה וכן לפתח, והן עיקר החומה, כי זולתן
בונים החומה לא עבה: שש אמות רוחב מפו. עובים ממורה למערב: רחב האהל.
כרוחב אילי קיר הבית סביב. מה שאין כן אילי פתח האולם ואילי פתח הפנימי לא
כעובים כמבואר בענין: (ב) ורחב הפתח. החלל שבין האילים: וכתפות הפתח. הכתלים
שמוה ומזה לפתח עד הקרן וזית: חמש אמות מפה. מימין הנכנס: וחמש אמות מפה.
משמאל הנכנס: ארכו ארבעים אמה ורחב עשרים. תוכו לבד הקירות: (ג) ובא לפנימה.
להתחלת גבולו כפתחו: איל הפתח. הוא סף הפתח, והיו עשויים עגולים כמו אילים
וכן הרגם הארמי על ספים, "אלות א": שתיים אמות. עובים ממורה למערב: והפתח
שש. החלל שבין הספים: ורחב הפתח שבע. ביאורו ולרוחב הפתח מקוץ הזוית אל
הפתח הכותל הוא שבע אמות וכן אמר באולם ורחב השער. וביאורו, ולרוחב על הכתפות
כמ"ש שם. וכן החשבון נכון לפ"ו הקיר מזה ומזה שהם כתפות הפתח שבע, שבע, יעלה
ארבע עשרה והפתח שש הרי עשרים: (ד) וימד את ארכו עשרים. תוכו, וכן הרוחב תוכו,
ואלה לעד כי מדירתו תמיד החלל לבד הקיר כמ"ש בתאי השערים: (ה) וימד קיר הבית.
המערבי כדרך מהלכו: ורחב הצלע. חלל החדר שאתרו הבית: ארבע אמות. התחתונה,
שהעליה, השניה והשלישית היו רחבות כמו שיתבאר: סביב סביב לבית סביב. אמר פה ג'
פעמים סביב, להורות שכן היתה המדה בכל השלשה רוחות לבד פני הבית: (ו) והצלעות
צלע אל צלע. סמוכות ופתוחות אחת לחברתה: שלש ושלשים פעמים. כחולקים לשלש
ושלשים הדרים י"א בכל שורה סביב, ואורכן לא יבאר, ועיין בערך הבנין סימן ז':
ובאות בקיר אשר לבית לצלעות. העלויות משורה השניה וכן מהשלישית, נבנסות
קרקעית חלון בקיר הבית בעבר שהוא לצלעות לפניו שלהן: סביב סביב. כן הן באות
בכל הצדדים: להיות אחווים. למען יהיו אחווים באותה הכניסה אשר הוא כמו קיר
להן לתחתונה: ולא יהיו אחווים בקיר הבית. ולא יהיו רק אחווים בראשי הקירות
בקיר הבית כי אז היה נראה הכותל להבית והם אחווים בו. משא"כ עתה שהמנרעות
שנראות בכותלי הבית לצד הצלעות מבדילות הקיר שמתחתן לחשבו אל הצלעות והן
אחווות בשל עצמן: (ז) ורחבה ונסכה. מפני זו הכניסה שבאה העליה בעובי הקיר
רחבה השורה המוסכה: למעלה למעלה. שתי פעמים נתרחה: כי מוסב הבית. עד
כה לא יבאר עוד מפורש שהן בנויות שתי עליות ואומר עתה כי הבית כולו מוסב
בעליות הצלעות: למעלה למעלה. שתי פעמים על התחתונות: ע"כ רחב לבית למעלה
מפני שהן שתי עליות וכל אחת אחוזה בכניסה בקיר ע"כ כמדת הכניסה נתרחה כל
אחת משלמטה הימנה: וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה. מושך אחר עמו. והנכון,
וכן התחתונה יעלה על העליונה וכן התחתונה יעלה על התיכונה ומנהג הלשון הוא
כאשר יעריך אחד בוולתו יאמר כ"ף הרמיון על שניהם כמו "כמוך כפרעה" כעמי כעמך
"בעם ככהן" והנערך בתחילה כנוכר וככה בזה שלפנינו שמדמה עליה העליונה לעליה
התיכונה כמו שלתיכונה התחתונה לסולם אליה כן להעליונה התחתונה סולם אליה
שאיין לה דרך אחרת להוץ, ונראה לי עוד לבאר על העליונה לתיכונה פשוט שהיא
למעלה על התיכונה: (ח) וראיתי לבית גובה סביב. יתכן ביאורו, שראה גובה
הבית עולה למעלה מהצלעות עוד ואין ספק שהיה כן. שאם לא כן לא היו חלונות
ההיכל מאירות לו שהצלעות מכסות הקירות והן למאפל בינו ובין האור סביבו
אם לא שהיה רום ההיכל למעלה מהן וברום ההוא היו החלונות ויתכן ביאורו שיאמר

שראה, כל נוכה הבית בשלימות מן היסודות עד ראשו, נראה לעומד מכוון סביב סביב וזה נודע לו עתה שבא לפנים וראה שראש החר שההיכל בנוי עליו גבהו לנגד הבנינים הסובבים אותו אז הבין שכל מה שראה בתחלה בעמדו הוין ראהו כולו מן היסוד כי תחתיתו הוא לנגד ראשי הבנינים שסביבו: מוסדות הצלעות מלאו הקנה. גובהן מרצפת הצר הפנימי קנה שלם שהוא שש אמות: שש אמות אצילה. הנגינה במלת "אצילה" מלעיל, כי ה"א" שבסופה במקום למ"ד בתחלה כמו שהיה כתוב "לאצל" (אצל, הוא ראש החר הנעלה בנוכחו ממורדו, וכן "אציל בני ישראל"). וזה נתינת טעם לגובה המוסדות מלאו הקנה שמרצפת הצר לראש החר שש אמות ותחתית הבית וצלעותיו הגא בראש החר, א"כ מההכרח להנביה היסודות למול ראש החר שש אמות: ט) רחב הקיר אשר לצלע אל ההוין. מוסב על צלע המערבית כי כן הרך מדידתו, רק שמבאר בזו. המדידה גם יתר הצדדים: ואשר מונח בית צלעות אשר לבית. ביאורו הקיר מדד חמש אמות והנותר על המוסדות פנוי מכותל מבפנים להצלעות מדד גם כן, ומפני שהמונח הזה איננו כ"א אמה אחת לא חש לבארו אחרי, שיתבאר ממדידה רכללית אח"כ. ויקרא מונח הזה "בית צלעות" כי דרך מדידתו זאת התחילה מן ההוין, וכל שילך הלאה, הוא הולך לפנים: י) ובין הלשכות רחב עשרים אמה. הם הלשכות שנוכרו בפסוק מ"ד סימן מ' והלאה יקראם "כנין" וכיניהם עשרים אמה פנוי: סביב לבית סביב סביב ג"פ סביב, להורות על שלשת הרוחות כמ"ש: יא) ופתח הצלע למינת. מונח הוא, שהניחו מקום פנוי על המוסדות שהיו גבוהים מרצפת הצר הפנימי למול ראש החר והן שש אצילה, ועליהם בנין הבית ל"ב אמה עם קירותיו והצלעות וקירותיהן מזה ומזה תשעה תשעה כמבואר בענין והן י"ח הרי המשים רחב ורחב המוסדות ששים אמה הרי נותר עליהן פנוי מזה חמש אמה ומזה חמש והוא המונח: פתח אחד דרך הצפון. למונח שלימין הבית: ופתח אחד לדרום. למונח שלשמאל הבית: ורחב מקום המונח חמש אמות סביב סביב. צפון ודרום, אבל למערב כנוכר: יב) והבנין אשר אל פני הגזרה. כבר הזכרנו שהלשכות שבהצר יקראם בנין, והפנוי שבין הלשכות ובין הבית יקרא גזרה, עיין באור המלות מלת גזרה. ויהכן הטעם מפני שגזרת ומפסקת בין בנין לבנין ואמר שהבנין שהוא אל פני הגזרה, לפאת ים. מדדו דרך מדידתו שהוא עומד בה עתה והוא: רחב שבעים אמה. הללו ממזרח למערב: וקיר הבנין חמש אמות המזרחי והמערבי שהם דרך מדידתו ועמם יעלה הרחב לשמונים אמה: וארכו תשעים. חללו לבד הקירות מצפון לדרום, ועמם יעלה למאה כמו שיתבאר לפנינו: יג) ומדד את הבית ארך מאה אמה. ההיכל בכללו, והחשבון הוא, עובי האילים בשער האולם, הן ממזרח למערב חמש. חלל האולם הוא ממזרח למערב י"א הרי ט"ז. אילי ההיכל ממזרח למערב עובין שש. ההיכל ממזרח למערב ארבעים הרי ס"ב. אילי פתח קדשי קדשים דרך מדידתו ששים אמות וחלל קדשי קדשים כ' אמה וקיר המערבי שש הרי תשעים, חלל הצלע למערב ארבע, והקיר לחוץ חמש ואמה אחת מונח פנוי ע"ג היסוד שהוא גבוה מהארץ שש הרי שהבית בכללו מאה אמה: והגזרה. היא העשרים אמה פנוי למערב שמפסקת בין הבית ובין הלשכה שבנויה במערב: והבניה וקירותיה. היא הלשכה הנזכרת פאת ימה שהללה שבעים ממזרח למערב וקירותיה בנות חמש שעולות לשמונים הרי מאה אמה: יד) ורחב פני הבית והגזרה לקדים. אחר שנמדד מדידתו ממזרח למערב דרך הילוכו עד סוף, התחיל מדתו מצפון לדרום והוא ברוחב פני הבית ומדד העשרים אמה גזרה המפסקת בין הבית ובין הבנין לשכות שמימינו וכן שמשמאלו בחבל אחד עם הבית מפני שהגזרות ההן הנה מן מאה האמצעית הנחשבת להבית והחשבון מהרוחב הוא כ'

אמה חלל הבית, קירותיו שש, דרי ל"ב, הצלעות וקירותיהן תשע מזה ומזה הרי חמשים, עשר המונח שלצפון ודרום הרי ששים, והגזרות מזה ומזה בנות עשרים הרי הגזרה והבית לקדים מאה אמה: טו) ומדד ארך הבנין אל פני הגזרה. דרך מדידתו, עתה מצפון לדרום ברוחב הבית. מדד בנין הלשכה המערבית באורכו שהוא אל פני גזרה המפסקת בין הבית והבנין שהלא אורך הבנין ע"פ רוחב הבית, שממזרח למערב שכעים חללו, ומצפון לדרום תשעים חללו: אשר על אהריה ואתיקת מפה ומפה. אורך הבנין אשר על אהורי הגזרה וגם אורך הבנין שעל אתיקת הגזרה. וביאר "אתיק" זוית כתרנומו, ומפני שהגזרה שהיא העשרים אמה פנוי סובבת את ההיכל משלש רוחותיו ונראית כמו טבלא מרובעת א"כ הלשכות שסביבותיה אחת על אהוריה ושתיים מזה ומזה על צדיה ותהלתן קרוב לזוית הגזרה ועת כי ימדוד כולן יחד מצפון לדרום הגיע המדידה באהורי הגזרה ובזויותיה מפה ומפה: כאה אמה. הבנין שלמערב מבואר חשבונו תשעים חללו מצפון לדרום וקירותיו מצפון ודרום בנות המש הרי מאה אורך, והרחב כמבואר שהוא שמונים, והבנין שלצפון ודרום האורך שלהן מבואר פה שהוא מאה דרך מדידתו מצפון לדרום קרוב לזוית הגזרה, ואולי מוסב גם על הרחוב שהיה גם כן מאה: וההיכל הפנימי ואולמי החצר. ביאורו "ההיכל הוא" הפנימי "בין הבנינים" ואולמי החצר גם כן באמצע הבנינים, והם זה מול זה ומדתם שוה ששים אמה אורך האלמות עם חלל רוחב השער על פני רוחב הבית שהוא גם כן ששים כמ"ש. ויתכן שהו"ו ישתמש במקום כ"ף הדמיון כאולמי החצר: טז) הספים וההלונים. מאלה שהוכרז "האטומות" יתכן שחלל—החלון הוא ל"ה, וסתמת החלון הוא לשון נקבה, ויותר יתכן לאמר מלת "ההלונים" כמו החלונים ומוסב על הספים שגם הספים של החלונות האטומות מכוסות בשחף העץ ונכון מאוד: והאתיקים. הם הלשכות מחצר הפנימי שהם בנוים כולם בזוית ככר ארץ של החצר, שהגזרה והבית באמצען וגזרין אהן לארבעה חלקים וכל חלק וחלק הוא זוית הככר ועל כן נקראו "אתיקים" והוא כמו "אתיקים" בשני יודין כמו "עבריים" שהיה נכון "עבריים" רק שחצר אחר, וכמהו הרבה. ועל כן לא תרגם הארמי בזה זוית כדרכו לתרגם מלה זו מפני שזוית לא יאמר, כי אם על מקצעות הבנין והגדר אבל הבנינים כאילו שהם רק מיוחדים להזוית ושם אתיק להם שם היחס לא שם העצם, גם בארמית שםם "עתיקיא": סביב לשלשתם. שלשה מיני הבנינים הם, ההיכל, ואולמי החצר, והאתיקים: נגד הסף. על הסף: שחף עץ. כרותות עץ: וכן "מדוע נסחף אבירך" נכרת, ובהם היו מכוסים הספים והחלונות: והארץ עד החלונות. בנין החומה שתחת החלונות נקרא "הארץ" שקרוב לארץ: והחלונות מכוסות. ארבעה קצוות החלון המזוונות ומשקוף עליון ותחתון אבל חלל החלון פתוח להביא אור. ודרשת חז"ל שלא לאורה הוא צריך לא אמרוה רק שהשנוי ממנהגי חלונות בני אדם היה מראה שלא לאורה הוא צריך ולפ"ד באטומות היו דלתותיהן מכוסות גם כן בשחף העץ ומחוקת בצירורים כמו הבית: יז) על מעל הפתח. על הקיר שממעל לפתח מכוסה כעץ: ועד הבית הפנימי. מעל הפתח עד הבית הפנימי והוא כל חלל פנים הבית קדשי קרשים: ולחוף. וכן בהיכל מזה מעל הפתח ועד על הפתח שלחוף: ואל כל הקיר מה שבין חלון לחלון וממעל להם: סביב סביב בפנימי ובחיצון. נראה לי שבא לומר שמה שמבואר בפסוק זה לא היה כי אם, בבית בפנימי ובחיצון אבל לא באלמות השערים ולא בהלשכות שבהם לא כסו כעץ רק מהארץ ועד החלונות והחלונות. "מדות" ארוכות היו השחופים. כמו "אנשי מדות": יח) ועשוי כרובים. כולל אדם חיה ועוף: ותמורים. כפי הנראה אילני המד: והמורה בין כרוב לכרוב. מכאר אחר כך: ושנים פנים לכרוב. לכל אהר ואחר: יט) ופני אדם. ופני כפיר. הם השני פנים לכרוב

שהזכיר. והיה א"כ הגוף אחד והפנים שנים אחד פונה לתמורה מזה והאחד מזה : עשוי אל כל הבית. זה העץ המכסה עשוי כרובים ותמורים לכל הבית בזה האופן ששנים פנים מפו ומפו : כ) מהארץ. מעל הפתח. וקיר ההיכל. הוזר על כל חלקי הבנין לענין הציורים כמו לענין השחיפי עץ : כא) ההיכל זווות. מסורס, והנכון זווות ההיכל ויש כמהו במקרא : רבועה. בארבעה זווות : המראה כמראה. כמו מראה של היכל בציוריו ובזווות רבועה כן מדאה הפנימי הוא הק"ק : כב) המזבח עץ. הוא מזבח הזהב בהיכל למקמר קמרת : וארכו שטים. שמה גג, אורך ורוחב כי מרובע הוא. וע"כ לא הזכיר רחבו לבר : ומקצועותיו לו. קרנותיו : וארכו. גגו כמ"ש : וקירותיו. כתליו, הצדדיים : עץ. כולם עץ. והוא כמו שמבואר במזבח של משה (שמות ל', ג') : גג, קירותיו, קרנותיו. וכל מעשה עץ המבוארים פה על הקירות והדלתות וזה המזבח, מצופים זהב. ומה שלא הזכיר שמוכן מאיליו : וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. יתכן שלא על המזבח הוא אומר "זה" רק שהוא ספור לבדו שדבר אליו והראו גם השולחן שבהיכל לפני הקודש. ויתכן עוד באור זה השולחן כמו זה נב המזבח הלאה מ"ג פסוק י"ג שבאורו וכן נב המזבח במדת האמה וטופח, ופה יאמר כי מדת השולחן כמו מדת מזבח הפנימי נבהו ארכו רחבו הכל כמוהו, ונכון מאוד : כג) ושתי דלתות להיכל ולקודש. לכל אחד ואחד מהם שטים. ולדעתו על כן אמר "ושטים" שהנכון היה "ושתי דלתות" כסמיכות, ואמר בנפרד שיהיה מביאר שטים, שטים, לכל אחד : כד) ושתי דלתות לדלתות". ביאורו לכל אחת מהשתי דלתות שלהם היה נ"כ שטים, שטים, ויעלה הפרט לחשבון ארבעה : שטים מוסבות. כן הוא לשון המקרא "הדלת תסוב על צירה" ומבאר אופני הפתיחה בהם אשר שטים כאחת, שטים כאחת. תסובנה על ציריהן לא אחת אחת, ולא כל הארבעה כאחת : שטים לדלת אחת. לימין הבא : ושתי דלתות לאחרת. לשמאל הבא כי כל מוסבה כפולה : כה) ועשויה אליהן. המלאכה של המחוקק, כי מלאכה לשון נקבה : כאשר עשויים לקירות. תמורה בין כרוב לכרוב : ועב עץ. מכסה עץ. כמו לשני הפנימים רק שהיה עשוי מקורות ועב משלהם : אל פני האולם מהחוף. הוא כל חלל האולם שהוא מחוצה להפנימים. כי הולך תמיד ומכאן כסדר ואחרי שיצא מההיכל ודלתותיו עומד באולם שמחוצה להם. ומובן מאיליו שעב העץ היתה מחוקק כמוהם : כו) והלונים אמומות. מכאן שכל האמור למעלה היה נמצא גם ככתפות האולם מפו ומפו : וצלעות הבית והעובים. וכן לצלעות הבית והעובים היו תמורים. ומה הן, בדברי חז"ל. (ועיין מה שכתוב בביאור המלות) :

מ"ב. א) ויוציאני אל החצר החיצונה. מהפנימי : הדרך דרך הצפון. הוא דרך ימין : ויביאני. מחצר החיצונה : אל הלשכה. היא אחת משלשים לשכות המבוארים למעלה. ולפי שיתבאר להלאה זו בת חמשה ובנויה כאחת : אשר נגד הנזרה. מציין להודיע מקומה, ואופן מצבה ואמר צד אחר ממנה (הדרומי) הוא נגד הנזרה והבנין שבהצר הפנימי : אל הצפון. זו הנזרה והבנין שבצפון חצר הפנימי, ודרום הלשכה נוגע א"כ בצפון של הבנין ההוא, וזה ציון מצד אחד : ב) אל פני אורך אמות המאה פתח הצפון. בזה מציין מצד שני מהלשכה ואמר צד השני ממנה (הצפונית) שבו פתח הלשכה הוא אל פני ארך אמות המאה שנשארו בחצר לפניו כי לפי השבון רוחב שני השערים והחצר החיצונה שכיניהם המצא שחבל הארץ שהלשכות בנויות שם עולה מצפון לדרום ק"ן אמות, והבנין מהם מצפון לדרום חמשים כמו שיתבאר כסמוך אם כן נותר לפניהם מאה אמה : והרחב חמשים אמות. הרחב שלהם שבין מזרח למערב ואורכן מבואר בפסוק ח' שיה לרוחב ונכון גם כן מה שכתב בחצר הקדים כארכן כן רחבן והיו מהולקות בפנים לחמש ופתחיהן לחוף חמש, אבל בנין כל החמש כאחת

חמשים על חמשים: ג) נגד העשרים אשר לחצר הפנימי. מצוין מצד שלישי להלשכה ואמר עוד צד אחד כמנה (המורה). הוא נגד עשרים אמה של חצר הפנימי שנתרו מצדי השער כי החצר היה מאה והשער ששים כמו שנתבאר למעלה א"כ מזה ומזה לשער עשרים אמה לכל עבר והם לפנימי יחשבו כי מה שמהשער הפנימי והלאה שלו הוא: ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה מפני שהעשרים אמה הנזכרות לא יתארכו כ"א חמש ועשרים אמה כפי רוחב השער ולא יגיעו כ"א לחצי אורך הלשכה שהרי ארכה חמשים. ע"כ ביאר ציון מחצה השניה שהיא עומדת עוד לנגד רצפת חצר החיצונה שהרי על יד סוף חבל העשרים תתחיל הרצפה: אתיק אל פני אתיק בשלישים. בזה מצוין מצד הרביעי להלשכה ואמר יצד אחד כמנה (המערבי) פוגע שם זווית בזוית לשכות השלישים, כי כבר מבואר למעלה לכל חצר וחצר שלשים לשכות והם סביב להרצפה שהוא משני צדיה ויגיעו ט"ו לכל צד והיו בנויות בחצר הצפונית, חמשת מהן לצפון וחמשת מהן לדרום וחמשת מהן למערב מול אור שביניהן כשלשה הרואים זה את זה ואם כן פגעו זוויות הצדויות במערביות שהן שלישים: ד) ולפני הלשכות. חמשת באחת שהזכיר: מהלך עשר אמות רחב. כדי הילוך עשר במשך הרוחב אשר: אל הפנימית. זו הלשכה שצוין מצדיה והיא פנימית שקרובה יותר לחצר הפנימי: דרך אמה אחת. לפני כל פתח ופתח מאלה החמש היה נעשה דרך מן שפך עפר לפי שהן בנובה כמו שיתבאר הלאה ברבריו ומפני מורד החר מפתן פתחיהן גבוה מן הארץ כמובן וע"כ נעשית זה הדרך: ופתחיהם לצפון. פתחי הפנימים שהעמידו למולן הם לצפון כמו שהזכיר במצד ב' ה) והלשכות העליונות. ה"טו לשכות היו בנויות בהר המשחן לצפון, במורד החר, וחמש לדרום במועל החר והן העליונות, וחמש שלמול אמצעיתן מהן במורד ומהן במיעל: קצורות. מהארץ עד הגג הן קצרות מאלה שבמורד החר: כי יוכלו. יכילו: אתיקים מהנה. זווית מהן, מהעליונות: מהתחתונות. זוויות מן התחתונות: ומהתיכונות. וכן הזוויות מן העומדין לבין אמצעיתן, מכל אלו הזוויות שלהן יש שמכילין בתוכן: בנין. הרומה נראית יתירה בהן משלמעלה מהן שהזווית שהוא לשפוע החר הלא יתארך הבנין בו וא"כ העליונות שהן למעלה החר יתקצר הבנין בהם יותר והן קצורות מכולן: וסודר העליונות והתחתונות ואח"כ התיכונות מפני שאלה תעמרנה אשה נגדה והשלישים נפרדות מביניהן: ו) כי משולשות הנה. נוהן טעם למה שהזכיר שלשת מינים והעליונות קצורות ומבאר לפי שהיו עומדות בשלש רוחות על החר כשלשה הרואים זה את זה איש נגד רעהו והשלישי למול ביניהם: ואין להם עמודים. אין מתחתיהן מצב עמודים קבועים במורד החר להשוותו מול מועל החר: כעמודי החצרות. שבהצורות הנביות המורד למול מועל החר בעמודים ועליהם רצפה מה שא"כ להם: ועל כן. אחרי שלא הישנה המורד אל המועל: נאצל. הלך ונבה ונעלה החר מן שפולו הלאה הלאה: מהתחתונות. אל התיכונות: ומהתיכונות. להלאה: מהארץ. הולך ועולה הגובה מהארץ וכל שעולה הגובה מהארץ נקצר הבנין מהלשכה: ז) ונגד אשר לחוץ, מחוץ למקום הלשכות והפנימי שביניהם בסוף. ההכרח היה לעשות גדר בינם לבין הרצפה של חצר החיצונה למען לא יפלו מן הרצפה אל מורד הפנימי ההוא: לעומת הלשכות. מצוין ארבעה מצדי הגדר קצוי עוביו לצפון ולדרום הם עם הלשכות משתי רוחות ההן: דרך החצר החיצונה. ומורת הגדר הוא לדרך הלוכו של חצר החיצונה: אל פני הלשכות. ומערב הגדר הוא נגד פני הלשכות כולן של אור הפנימי חמשים אמה רחב שביניהם: ארכו חמשים אמה. זה הגדר המצוין במצרים הנזכרים ארכו הוא חמשים אמה מצפון לדרום. ומבאר בפסוק הבא טעם האורך כך מדוע: ח) כי אורך הלשכות. מפני שאורך הלשכות שעומדות מצפון לדרום

הן הצדדיות : אשר לחצר החיצונה . אותן שנכנו בחצר החיצונה מה שאין כן הפנימיות : המשים אמה . כן העומדות לדרום קרוב לחצר הפנימי ואורכן מצפון לדרום וכן העומדות לצפון לנגדם קרוב לחוץ אורכן חמשים : והנה אל פני ההיכל מאה אמה . משלים בזה ביאור החשבון לאורך הגדר הנזכר שעולה חמשים אמה כי אחרי שאורכן חמשים הנם מחזיקות אם כן יחד ע"פ ההיכל מצפון לדרום מאה אמה כי שתים הנה זו כנגד זו וא"כ נשאר מהאורך ק"ף של הצר החיצונה חמשים והוא אורך הגדר וכן תרגם בארמי "והוין ע"פ" וגו' : ט) ומתחת הלשכות האלה . אלו הקרובים לחצר הפנימי שעומד לנגדם : המביא מהקדים . דרך המביא את ההולך ממזרח : בכיוון להנה . עת ירצה לבוא להלשכות : מהחצר החיצונה . מוצפת החצר ופניו למערב כי בחצר הצפונית שהוא מדבר מימנו ט"ו לשכות וכן משמאלו ושל הימין הנה למערב והבא אליהם מהחצר ילך מן המזרח והדרך המביא הנה היה בפני הגדר הנזכר קרוב לבותל צפון של לשכות הפנימיות ואמר מתחת הלשכות כי הלשכות כמועל והדרך כמורר לצפון להם : י) ברוחב גדר החצר דרך הקדים . הוסיף לבאר בזה שלא על הרצפתה הן בנויות כי אם בתוך רוחב חומת החצר מימנו וכן משמאלו . ואמר ברחב גדר החצר בזה מה שא"כ ביתר הצדדים מפני שבהם הבנין בלשכות השלישים רחוק מגדר החצר ובוה הם סמוכים ודבוקים , להגדר והם ממלאים כל הרוחב שבתוך הגדר : אל פני הגזרה ואל פני הבנין , מוסב על החצר לאמר באותו רוחב גדר החצר אשר הוא כולו אל פני הגזרה והבנין שבחצר הפנימי והוא כמו שהיה אומר ברוחב וגו' שהוא על פני רוחב וגו' שמציין רוחב החיצון ברוחב הפנימי שהן שוות זה ע"פ זה , וכן תרגם הארמי "קדם כצורתא וקדם בנינא" שאלו היה מפרש שזה מוסב על הלשכות שמקימן אל פני הגזרה היה לו לתרגם "לקדם כצורתא" וכו' : לשכות . הן הן אלו השלישים שמבואר למעלה ט"ו מימין הרצפה . וט"ו משמאלה : יא) והרך לפניהם כמראה הלשכות אשר דרך הצפון . הוא הדרך אמה אחת לפני העליונות שבמועל ההר כמ"ש בצפון , ולפני הלשכות" וגו' : כארכן כן רחבן . שיה חמשים : וכל מוצאיהן . המביא הוא המוציא , ואמר "וכל" כי מבואות שנים היו אחד לט"ו שלמין , ואחר לט"ו שלשמאל , והיו מספרן שוה כמו בצפון : וכמשפטיהן . שהעליונות קצרות ומשולשות כשלשה הרואים וא"ו . וגם כגדר אשר לחוץ שארכו חמשים : וכפתחיהן . אל שהיו פגות שמה היו פגות כאלו וברחבן וגובהן הכל שוה : יב) וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום . ביאורו וכן פתחי הלשכות אשר בחצר החיצונה לצד הדרום כי כן מנהג הלשון שנותן כ"ף הדמיון גם כנערך כמו שבא ללמד והעיקר הוא נמצא למד אמנם הוא להודיע הדמיון בכל דבר . כאומר זה כזה , זה כזה , בלי הבדל מאום : פתח בראש דרך . היא הדרך אמה אחת לפני פתחי הלשכות ופתח הלשכה בראשן : דרך בפני הגדרת הגינה . הוא הגדר לחוץ שארכו חמשים שהיא מגינה שלא יפול הנופל מהרצפה אל מורד ההר אשר לבין הלשכות . ומלת "הגינה" הוא שם המקרה ע"מ נחי ע"ו בתוספות ה"א כמו "הנחה , השבה" או "הפוגה" (ועיין בבאה"מ) . והיה כגדרת הגינה שהיא הדרך המביא להנה : "דרך הקדים בבואן" . שבבואם מחצר החיצונה להן יבואו מדרך הקדים ופניהם למערב שהוא שמאל חצר הדרום וכן היה בימין החצר , אך מפני שבצפון דבר מאותן שהמביא להן ממזרח , מדבר גם בדרום מאלו אשר המביא להן ממזרח למען ההשתוות הנכרת בזה יותר : יג) ויאמר אלי . האיש המראה לו את כל : לשכות הצפון . לשכות הדרום . ידבר על הלשכות הפנימיות שהן בצדי ההיכל והם הבנין ובינם להיכל עשרים אמה שהיא הגזרה והנה אל פני הגזרה : אשר יאכלו שם הכהנים . ולא ישראלים : אשר קרובים לה' . ולא הלויים : קדשי קדשים . משא"כ בחיצונות שם יאכלו הישראלים והלויים והכהנים יחד קדשים קלים :

כי המקום קדוש. שהחצר הפנימי הוא מקודש יותר. ולדעתי היה גם החצר החיצוני שאל הצפון ואל הדרום מחולק בין הכהנים והעם. והעד על זה שאמר (מ"ד, י"ט), ובצאתם אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה אל העם וגו' משמע שלא כל החצר שוה להיות נחשב מקום חול כי אם חלק ממנו שאל העם. וע"כ אני אומר, שהלשכות שלשים שבכל חצר מאלו השתים היו נחלקות לשלשה חלקים והקרוב קרוב לפנים המה למחנה מקודשת יותר, והם המעלה הראשונה "הכהנים" להם העליונות שהן הפנימיות ב"ב החצירות הצפוני והדרומי, בין הכל עשרים לשכות. המעלה השנית הלויים, להם התיכונות עשרים, המעלה השלישית הישראלים, להם התחתונות עשרים לשכות והשלשים לשכות שלקדים הנה להנשיא שכן גם בחבל הארץ, לתרומה המקודשת שיתבאר (מ"ח כ"א) לקח חלק גדול מכולם, ובוה יתבאר (מ"ה ה') וחמשה וגו' והיה ללויים משרתי הבית להם לאהוזה עשרים לשכות. שאין ביאור לעשרים לשכות שם ולפי דברי יהיה מבואר היטיב, שאמר שהחמשה ועשרים אלף השניים יהיה ללויים שלהם יש לאהוזה בבית עשרים לשכות כי גם הבתים נקראים אהוזה במקרא, או שיהיה המקרא מסורס, וצריך להיות, והיה ללויים להם לאהוזה משרתי הבית עשרים לשכות, ויהיה מוסב להם לאהוזה על חלק הארץ שיהיה זה החלק ללויים, שהם משרתי הבית בעשרים לשכות, ועל כן אף שעומה היה בחצר החיצונה באר לו משפטים שבפנימי, מפני שהחיצונות נגד אלו עומדות כמש"כ נגד הבנין על כן ביאר לו קדושתן, אם שחוברו להן הן אינן כערך הפנימיות כי אותן הן כלפנים מן הקלעים, אבל אלו, לא אף שגם הם נגד הנורה אבל אין מקומן קדוש כי הם חיצונים וקרובות אל לשכות אשר אל העם על כן לא יוכלו להתקרב להם עם הקדשי קדשים וזהו הטעם שהעמידו נגד אלו העליונות כדי להזהיר על קרובים למעות שגם הם חצין בנבול הפנימי, וגם הם לכהנים: כמו שנתבאר: יד) כבואם הכהנים. בעת בואם להלשכות ההם או יאבלו הנזכר: ולא יצאו מהקדש. מחצר הפנימי: טו) וכלה את מרות הבית הפנימי. אף כי כבר יצא מחצר הפנימי ועומד עתה בחיצון, יקראוהו כולו בכלל "בית הפנימי" לנגד חומת חוץ שימדרו עתה, וכן בתחלת הענין אמר על חומה זו: והנה חומת מחוץ לבית סביב"ה הרי שקרא החצירות שתיהן בשם "בית". והטעם מפני שהם כולם בנויים בתים, משא"כ זו החומה שאינה כ"א נדר מחיצה לבד: והוציאני דרך השער אשר פניו דרך הקדים, הוא שער ראשון מחומת חוץ הנזכרת ולא משערי החצירות, והעד, ומדרו סביב, ומחשב אח"י מדרתו חמש מאות קנים והוא השער שמצא בו בראשונה האיש עומד בשער וקנה המדה בירו: כ) לארבע רוחות מדרו חומה לו. להבית, וכמ"ש שהבית והחצירות שלו נחשבים כולם בכלל בית לנגד זו החומה: להבדיל בין הקדש ובין החול. מבאר שחומה זו הוא בלא בנין כלל. רק לנגד לבד כמ"ש, אבל החצירות המה בנויים כולם לתשמישי הבית וקדושתו: תודה לאל עליון, אשר מפיו דעת ותבונה, שעזרני לבאר נכונה, תורת הבית, לאלהי קדם מעונה: ומזה והלאה יתבארו פסוקים אחדים ברלוג. יען דלוגם עלי אהבה, ולדעתי הקלושה בארתים יפה יפה, כאשר יראה עין משכיל, ויטעם איש טעם: **מ"ג. ז** ויאמר. המה ומלכיהם בזנותם ובפגרי מלכיהם במוותם. יתכן שביאורו, שלא יטמאו עוד הבמות שלהם העשויות לשם הקדש: יא) ואם נכלמו. ביאורו שיתודו על עונם. שאם אינו מתבייש אינו מודה והוא התשובה כי אם נודע לו שחטא ומתבייש הנהו שב לדעת הטוב כבתחלה ולא יעשה עוד הרע בעיניו. וזה חפץ השם הדרוש מאהנו: צורת הבית. "וכל צורתיו", "וכל צורתו" מפרט האזהרה על כלל שלשה מיני הבנינים, הם התיכל אולמי החצר והלשכות: וישמרו. היא הזכירה וההמתנה לזמן העשיה לכלי יהיה נשכח מדעתם ואין זו הצורה נהגת כי אם בהכלם

ובהתורה כולם מכל מה שעשו: יב) זאת. האמור עד כה: על ראש ההר. מבאר בחצי הפסוק השני החצי הראשון, ואמר תורת הבית שזכר הוא הקודש קדשים שעל ראש ההר. וכל נבולו סביב סביב הנה כל זאת היא מצורתו והמקרא מסרס כאלו כתוב „על ראש ההר קדש קדשים כל נבולו סביב סביב הנה” וגו': יג) ואלה. מזבח הדיצון: אמה אמה וטפח, מבאר באיזה אמות שכל אמה ממדתו היא במדה הראשונה אמה וטפח וכן פירש"י: וחקי האמה הוא התוך, שסביבו מחיצות ובהם עומק לקבל דבר מה, כמו „בחקי ישא" ושיעור הכתוב, לפי פשוטו כי חיק האמה שיתבאר להלאה במדות המובח, וכן אמה רוחב שיתבאר במדותיו, וכן הגבול אל שפתה זרת שיבאר במדותיו. וכן גב המזבח, כל אלה החלקים שידבר אודותם וימדוד אותם מדותיהם באמות שכל אחת מהן אמה וטפח, וזה הפשט. אבל הקבלה חכון לעד: יד) ומחיק הארץ. הוא תוך הכתלים של הצר הפנימי שלפני הבית שבו עומד המזבח: העזרה התחתונה הוא השטח שעל פני השתים אמות גובה אשר יכולים להלוך בה והיא כמו הצר, ונקראת עזרה ועליה נאמר בכתוב ורחב אמה: ומהעזרה הקמנה. היא שקראה תחתונה על שם זה שהיא על הארץ, וקמנה על שם שנבחה ממקום שמהחלה מועטת מהאחרת, כי גבהה שתים וגובהן, ארבע, ארבע: ורוחב האמה. היא השטח הראוי להלוך שהוא העזרה, כמ"ש למעלה: וזו) והעזרה ארבע עשרה. היא העזרה הגדולה, שתחת האריאל שדבר ממנו קודם לזה, שהיתה יוצאת רחבה ממנו אמה אחת לכל צד: והגבול סביב אותה. כמו סביב לה ומוסב על העזרה הנזכרת וביאור גבול הוא, כותל, שהיה סביבה כותל חצי אמה, שלא יפלו ממנה המהלכים בה, כי מפני שהיא למהלכים תמיד, ובה כל עוסקי המזבח והמקט צר, היתה צריכה מחיצה. אל שפתה שלא יפול הגופל: והחיק לה. התוך למחיצה ההיא, הוא אמה שלא תאמר שהרוחב אמה שהזכיר בה נתמעט ע"י הגבול הזה, ע"כ מבאר כי החיק שהוא העזרה, לבד הגבול, וא"כ העזרה עם הגבול, חמש עשרה אמה. ולדרש הו"ל שהמדה מהאמצע תהיה העזרה עם הגבול כ"ט אמה: (ועיין מה שכתבתי בזה בערך הבנין): כ) והטאת אותו וכפרתהו. חטא, וטהר, הם נדרפים לכוונה אחת. והוא להעביר מעליו הטומאה שעליו וכן הכפרה היא להעביר מעליו, תעוב שבא עליו ע"י מעשה רשע בעיני וזולתו, שמשפני זה הוא כמתועב בעיניו מבלי להדבק בו, ובעשותו דבר אחד שהוטב בעיניו שוכח לו המעשה הרע ונרצה לו להדבק בו מאז והלאה, והראשון אינו יוצא מהוראתו מלשון חסרון, כי המעביר הטומאה הרי הוא מחסרה כזה שהיתה עליו. והכוונה פה לטהר אותו מזה שנשתמש בו מקודם חול ויש עליו איזה שמין מזה, או היה נעשה דבר בו, שאינו לטוב בעיני ה', בנתינת דם הפר יעביר ממנו הכל: כא) במפקד הבית. עיין מה שכתבתי בפתח דברי על מלה זו, וברש"י, ותבין: כו) ומלאו ידיו. צדיו יחנכו כל צדדי המזבח שיהיה ראוי לקדש: כז) ורצאתי אתכם. להרבק בכם, ולשכון בתוככם לדבר עמכם: **מ"ח.** יב) והשקל עשרים גרה. על מספר „עשרה וחמשה" שהוא שלא כמנהג לא עמדו בזה המבארים, ונראה לי שעסק הנביא בכל הסימנים האלה הוא רק בדיני התרומות והמקדש וההקדשות. והזכיר בתחלה על תרומה מחלק הארץ, לכהנים, ללוים, לנשיא, שהיו אלה רגילים להחזיק להם בחלקי עם הארץ, ולהרחיב נבולותיהם ומנשיהם וללחוץ את ההדיוטות בכל אשר נתנה התורה להם לקחת מהם, חלף עבודתם. לקחו ככל אות נפשם לא כמשפט. ובהיפך התקוף מעם היה גזול מתנות הכהן לבלי לתת בעין יפה, כי אם במדה קטנה. ויזהיר את התקוף מכל אלה. שיקחו להם אבל לבל יונו את העם. ויעשה הכל בצדק ובמשפט ולא יגזלו עוד את העם, וזהו אומרו (ח' וט') „ולא יונו, וגו' רב לכם, וגו' חמס ושר, וגו' הרימו גרשותיכם” וגו' ביאורו הרחבת

מגריסם. ואחר כך מזהירם על המדות ועל המשקלות הקטנות שבהם מודדים על הרוב המתנות ההן. שתהיינה לפי ערך הגדולות. לא להקמין איפה ולא להגדיל שקל, ולא יגדלו חר את אחד. ולפי שהמעשרות, הן המתנות הנהוגות ביותר, שהן רבים, ששלשה מינים הם; מעשר ראשון, מעשר שני, מעשר עני, מזהיר עליהם תהלה שתהיה האיפה מדת היבש, והבת מדת הלח לא גדולה ולא קטנה מן ערך החומר, והן חלק העשירי ממנו. אחר כך מזהירם, על הערכים הנשקלים בשקל שיהיה גם כן בערך אל חלקי המנה, אם תגדלו, יגדלו גם הם, ואם תקטן יקטנו, וחשבם בפרט, "עשרים שקלים" הוא הערך מכן המש עד בן עשרים. "חמש ועשרים שקלים" הוא הערך מכן עשרים עד בן ששים. ואף כי ערכו חמשים שקלים, לא הזכיר החמשים של זכר ולא השלשים של נקבה מפני שהן יותר ממנה ונשקלים בשתי מנות או במנה ועוד, שהמנה מאה זו, שהן חמשה ועשרים שקלים ונכנסים אלה תחת משקל חמש ועשרים. "עשרה, וחמשה" הן הערכים לקמנים וקנים, עשרה לבת ששים, וחמשה לבן חודש ומעלה עד בן חמש, והנכון היה לו לכתוב עשרה שקלים וחמשה שקל אבל כדי לכלול גם הערך של חמש עשרה שקלים, לבן ששים ומעלה: ובת חמשה עד עשרים ערכה עשרה וזכר אם כן כל הערכים בדבריו, לבד השלשה שקלים לנקבה בת חודש עד חמש לא הזכירה מפני שהן אינן חלק בשיעור המנה שיחבן, לשער בהם אל המנה יהיה מתכונתו, רק יתכן על השקלים האחרים שבהן אל המנה. מתכונתן, וזה הזכיר כבר, והשקל עשרים גרה" והנה האמור הוא כמו שהיה אומר, "יכל ערכך אל המנה יהיה לכם מתכונתו" ומלת "מתכונתה" מפסוק הקודם מושך אחר עמו גם לזה הפסוק והבן, כי נאה ומתקבל לדעתו. והעיקר לפי זה לבאר, שאחרי שנתוסף על המנה שתות יתוספו גם הערכים ולא ישקלו במנה שמכבר, ויהיה אז כל שקל אחד משלשים במנה, של היום, כי אם נחלק המנה של היום לחמשה ועשרים חלקים וכל חלק כזה יהיה נחשב לשקל אחד, וכזה השקל יהיו נחשבים הערכים הנוכחים, ולא בשקל שהיה: (יג) זאת התרומה. יורה גם כן שהתרומה לכהן תהיה ששית האיפה מן החומר אם יגדל ואם ימעט על ששים יתחלק והלק הששים היא התרומה, והאזהרה שלא יותן ולא ילקח בחוקה לא פחות ולא יותר כי אם הכל לפי מתכונת החומר: (יד) וחוק השמן. ביאורו, וכן חוק השמן לענין התרומה, כי על המעשר כבר ביאר ביבש ובלח כי הבת הזכיר שם, והיא מדת הלח, אבל העיקר שם ביאר דיני המעשר, ופה התרומה שגם בלח תהיה ששית הבה שהיא החלק העשירי מהחומר, והיא אחר מששים: הבת השמן. ששית, הנזכר נמשך גם להבת, ועל כן בא בה"א. (ועיין מה שכתוב בביאור המלות בנדרת הנינה): מעשר הבת. אין ביאורו מעשר של הבת, כ"א מעשר הוא הבת, והעד "מן הכר" וכן פי' רש"י: עשרת הבתים חומר, כי עשרת הבתים חומר כי עשרת" וכו'. וביאורו, תמיד הם עשרת הבתים החומר בין שהוא גדול בין שהוא קטן, ולפי החומר כן מדת הבת וכן מדת חלק הששית ממנה לתרומה, והוא כמו שאומר לפי המעשר הלא כן תהיה התרומה והבן, כי ביארתי די הבין למבין: (טז) ושה אחת. ביאורו ולשה אחת מן הצאן הנסכים למנחתה שע"פ דין תורה צריכה רביעית ההין שהן שלשה לוגין וכן השמן לבלילה ג' לוגין לא תאמר שיהיו הלוגין קטנים כמו שהיו עד כה כ"א גדולים לפי מדה של היום שנתוספה שתות. וליתר ביאור נתון סימן במדה שהיתה ואמר שהשלשה לוגין יהיו מן המאתים מחומר שהיה, והחשבון ברור, שהאיפה ע"ב לוגין, והחומר שהוא עשר איפות עולה לשבע מאות ועשרים לוגין, חלק מאתים מהן יעלה שלשה לוגין וחצי לוג ועשירית הלוג, צא וחשוב שלשה לוגין גדולים שנתוסף עליהם שתות מלבר שהוא חומש מלגו

תמצא שהם יתירים על הקטנים בשלשה חומשין שהם חצי לוג ועשירת הלוג, הרי שהרביעית ההין של היום תעלה לחלק מאתים מחומר שהיה. וביאור הכתוב כפשוטו כך: ושה אחת מן הצאן. צריך היום: מן המאתים. לחומר: ממשקה ישראל. מאותן משקות שהישראל משתמש בהם לקרבנותיו: למנחה, לבלילה ולנסכים: ולעולה ולשלמים. ביאורו, וכן למנחת עולה ולמנחת שלמים כי המנחה קריבה בפני עצמה וגם עם עולה ושלמים, אבל השאר הטאות ואשמות אינן צריכין למנחה: כד' ומנחה איפה לפר. ביאורו ומנחה הידועה לפר שלשה עשרונים, יהיו העשרונים לפי האיפה אל מתכונתה: ושמן הין לאיפה. ושמן הידועה להמנחה חצי ההין יהיה גם כן לפי ההין שבאיפה אם תגדיל יגדלו גם הם, והוה דברי חז"ל שנתות היו באיפה:

כ"ז. (יד) ומנחה תעשה, ששית האיפה. עיין רש"י ז"ל. ולפי זה דין קרבן התמיד לא נשתנה. והטעם מפני שבגדרים ונדרות הלך אחר לשון בני אדם, וכיון שנדר עשרון למנחה דעתו על המדה הנהוגה, וכן השמן וההין, אבל התמיד שאינו נדר ונידב מרתו הקצובה מרבית כפי שגור השם, והמדה שהיתה בימי משה קריבה גם היום אף שנתוספה המדה: ושלישית ההין שמן. הם ד' לוגין קטנים וד' חומשין, והם לקרבן התמיד שלשה מדבריות כמ"ש שלא, נשתנה דינו, והמותר לוג אחד וד' החומשין שהן לוג וחצי ירושלמית לחביתו כהן גדול בבוקר כי רק הסולת הביא בבוקר העשרון שלם ורוציתו אבל השמן הביא להצאין בנוכר, אך קצת קשה עדן למה הסולת לחביתין במדה מרבית והשמן בירושלמית ואולי מפני שמביאו להצאין מוסף עליו את החומש, ונכון היא בעיני: יו) לאחר מעבריו. הם העם הישראלים שהם עבדי המלך והנשיא: אך נהלתו בנוי להם היתה. מסורס, כמו, אך בניו נהלתו להם תהיה: יט) ויביאני במבוא. בחצר הפנימי עומד עוזה והביאו אל אחד המבואות שבו שיתבאר: אשר אל כתף השער. שער הדרום כמו שיתבאר. והמבוא הוא לבין האתיקים ולבין הכנין אשר על אחרי הנורה לים, כי נמצא שם במקצעות הרצף מקום רחב. (עיין בציוור ס"ג ס"ד): אל הלשכות, אל הכהנים. הם משרתי המזבח כאמור למעלה (מ', מ"ו): הפונות צפונה. שפניהן דרך הצפון. והוה הסימן עליהן כי אותן שעל כתף שער צפון פניהם לדרום: והנה שם מקום בירכתים ימה. כן המצא, שחלק האחרון נקרא במקרא "ירכת" וכן במשכן (וזה המקום עיין בציוור שם) והוא בשני הצדדים ועל כן הוא בלשון רבים. והמקום הוא בערך מאה אמה מצפון לדרום ושמונים ממורה למערב: כא) וויציאני. מהפנימי שהיה עד כה: אל החצר החיצונה. לא ביאר פה איזה דרך הוציאו, והדעת נותנת שבדרך השער הקרוב יותר הוציאו, ועל כן אין צריך לבאר כי מבואר בכתוב הראשון, שהפונות צפונה אלו שפניהן לצפון, שנית הבא דרך שער צפון יצא דרך שער דרום למען ירא כל הדרת קדש וסדרן כי שוה כצפון כדרום ובצפון ראה כבר בבואו, ומאז הביאו בשער צפון כנוכר מ"ד, ד', לא הביאו בשער אחר עדן: ויעבירני. בין אתיקי לשכות החיצונות המשולשות (בצורה ג"ד): אל ארבעת מקצועי החצר. מזה משמע שהיה לכל שערים שלכל צד חצר לברא שאם נאמר שהיתה החיצונה אחת כמין ׀ תהינה מקצועותיה שש לא ארבע. גם ממש' מדות שאמרו שם על הצירות קטורות שבענין וכן עתידין להיות. משמע שיהיו בקדים ארבע: כב) מהוקצעות. עשויות בקרנות שנים הצירות הקטורות מרובעות בזוית ארבע לכל אחר (ועיין בצורה ס"ה):

לפי המדידה והמדידות הנלקטות

מיום 15 ביולי 1875

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

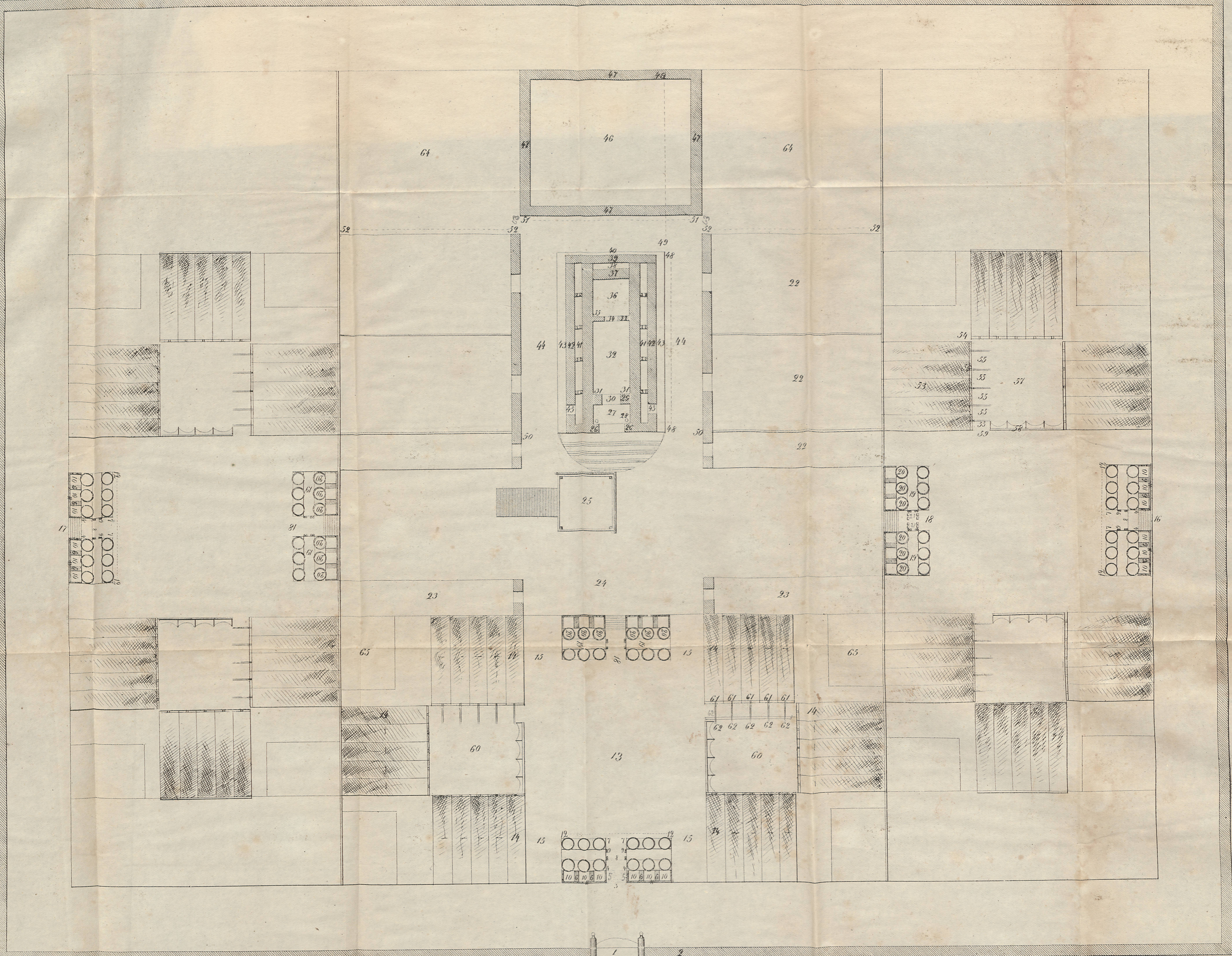
המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

המדידה נעשתה על ידי

1) השער בתוכה הסוככת חוץ לחצרות; 2) החומה הסוככת הנכבדת שלשת אולפים אמה על שלשת אולפים אמה מרובעת; 3) שער חצר החיצונה אשר פניו דרך הקדום; 4) קפ השער שאצל האולם השער לבית שש כמורה למערב; 5) אולם השער מצפון לדרום שמנה אמות ושמורה למערב שש וצדו המזרחי נוגע בספיס המרחים המערבי במערב; 6) אילי האולם מימין ומשמאל בני אמה אחת שהן שתיים ביהר ובעתים שלהם וחי של חלל האולם והכלא כל רוחב השער; 7) גבול האולם הוא כותל שלפניהם לקדום וכן להצדדים; 8) אילים ששים אמה עם רוחב השער ביהר; 9) החצר החיצונה והרצפה שלו; 10) הלשכות שלשים סביב לרצפה; 11) כתף השערים לעופת אורך השערים; 12) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 13) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 14) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 15) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 16) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 17) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 18) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 19) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 20) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 21) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 22) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 23) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 24) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 25) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 26) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 27) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 28) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 29) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 30) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 31) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 32) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 33) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 34) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 35) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 36) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 37) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 38) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 39) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 40) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 41) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 42) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 43) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 44) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 45) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 46) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 47) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 48) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 49) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 50) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 51) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 52) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 53) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 54) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 55) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 56) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 57) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 58) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 59) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 60) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 61) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 62) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 63) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 64) לשכות ששים אמה עם רוחב השער; 65) לשכות ששים אמה עם רוחב השער.